

Tartu Ülikool

Sotsiaalteaduste valdkond

Haridusteaduste instituut

Õppekava: Koolieelse lasteasutuse õpetaja

Annabel Rein

**LASTEAIASÕPETAJATE ARVAMUSED VANASÕNADE ROLLIST JA
KASUTAMISEST 6–7-AASTASTE RÜHMAS PÕLVAMAA
LASTEAEDEDE NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendajad: Ilona Võik, Tiia Krass

Tartu 2021

Resümee

Lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnade rollist ja kasutamisest 6–7-aastaste rühmas Põlvamaa lasteaedade näitel

Vanasõnadel on oluline roll rahvapärимuse edasikandmisel, olles universaalseks vahendiks, mida on võimalik kasutada erinevates lõimingutes ning mitmel erineval viisil lasteaia õppe- ja kasvatustöös. Käesoleva töö eesmärk oli välja selgitada Põlvamaa lasteaiaõpetajate arvamused selle kohta, kuidas nad vanasõnu tähtsustavad ja millisel viisil õppetegevustesse lõimivad. Eesmärgi täitmiseks kasutati kvantitatiivset uurimisviisi ning viidi läbi küsitlus Põlvamaa lasteaedade koolieelikute ning liitrühmade õpetajatega. Uurimuses osales 22 õpetajat ning uurimuse käigus selgus, et 6–7-aastaste rühmade õpetajad olid tuttavad vanasõnadega. Samuti arvasid õpetajad neid olevat kasulikeks abivahenditeks lasteaia õppe- ja kasvatustegevustes, kuid praktiseerisid neid pigem vähe tulenevalt õppematerjalide vähesusest ning õpetajate erinevast huvitasemest vanasõnade vastu. Lisaks selgus, et õpetajate enim kasutatud vanasõnad olid sellised, mille abil õpetada lastele hoolivust ning üksteise austamist.

Võtmesõnad: vanasõnad, vanasõnade tähendus, rahvaluule lühivormid, rahvapärимus, koolieelse lasteasutuse õpetaja keelekasutus

Abstract

Kindergarten Teachers' Opinions on the Role and Use of Proverbs of 6–7-year olds on the Example on Kindertartens in Põlva county

Proverbs have an important role in promoting folklore as well as they are an universal tool that can be used in different integrations and in many different ways in early childhood education and value shaping. The aim of this study was to find out the opinions of kindergarten teachers teaching 6–7-year-olds about the role and use of proverbs on the example of kindertartens in Põlva county. In order to achieve the goal, a quantitative research method was applied and a survey was conducted with kindergarten teachers of 6–7-year olds. The study involved 22 teachers and found out that teachers of 6–7-year-olds were familiar with proverbs and found them useful in teaching, learning and educational activities but practiced them rather little due to lack of teaching materials and the teachers' level of interest in proverbs differed. It was also found out that the most popular proverbs used by teachers were those that taught children concern and respect for others.

Keywords: proverbs, meaning of proverbs, short forms of folklore, language use of early childhood education teachers

Sisukord

Resümee.....	2
Abstract.....	3
Sissejuhatus	5
1. Teoreetiline ülevaade.....	6
1.1 Vanasõnade olemus	6
1.1.1 Vanasõnade levik ja muutumine	7
1.1.2 Vanasõnad ja kõnearendus	8
1.1.3 Vanasõnad ja väärtuskasvatus	9
1.2 6–7-aastaste laste eeldatavad oskused	9
1.2.1 Vanasõnade kasutamine õppetöös ja nende lõimimine tegevustega	10
1.3 Lasteaiaõpetajate keelekasutuse olulisus ja selle kohta käivad varasemad uuringud.....	11
2. Bakalaureusetöö eesmärgid ja uurimisküsimused.....	13
2.1 Metoodika	14
2.1.1 Valim	14
2.1.2 Mõõtevahend	14
2.1.3 Uurimisprotsess	15
3. Tulemused	16
4. Arutelu	23
4.1 Bakalaureusetöö praktiline väärtus ning kitsaskohad	24
Tänuõnad.....	25
Autorsuse kinnitus	25
Kasutatud kirjandus	26
LISA 1. Uurimuse ankeet	31
LISA 2. Õpetajate jaotus	35
LISA 3. Õpetajate hinnang laste teadmiste kohta.....	36
LISA 4. Õppetöös kasutatud vanasõnad.....	37
LISA 5. Vanasõnade kasutamise tähtsus.....	38
LISA 6. Vanasõnade meeldivus	39
LISA 7. Vanasõnade kasutamise maht	40
LISA 8. Vanasõnade õpetamine tänapäeval	41
LISA 9. Väärtuste õpetamine	42
LISA 10. Kõne arendamine	43
LISA 11. Väärtused ja sotsiaalsed oskused	44
LISA 12. Hinnang õppematerjalide mahule	45
LISA 13. Vanasõnade kasutamine õppe- ja kasvatustegevustes	46

Sissejuhatus

Tänapäeva globaliseerivas maailmas on väärtuskasvatus ning rahvapärимuse edasikandmine läbi kultuuri, sealhulgas vanasõnade, Eesti lasteaeades väga aktuaalne. Üha enam lõimitakse Eesti kultuuri, rahvapärимust ning väärtuskasvatust õppetöösse, et läbi õppimise kujundada laste väärtusi ning arusaamu. Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava § 4 ütleb, et õppe- ja kasvatustegevuse üheks põhimõtteks on Eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäradega arvestamine (Koolieelse asutuse riiklik õppekava, 2008).

Laste keelekasutus on mõjutatud sellest, kus ning kellega nad suurema osa oma ajast veedavad. Laps, kes kasvab vanavanemate kõrval, omandab palju nende keelekasutusest. Laps, kes veedab palju aega virtuaalmaailmas, omandab kiiresti võõrkeelseid väljendeid ning lühendites rääkimise oskuse. Nüüdisaja nutiseadmete käsitlemine on lihtne ning ei nõua isegi mootorsete oskuste väljakujunemist, seega üha enam lapsi kasutab juba väga noores eas nutiseadmeid (Agur, 2017). Sellest tulenevalt on vaja mõnes muus keskkonnas peale nutiseadmete just rikkalikule keelekasutusele tähelepanu pöörata.

Kuna tänapäeval veedab suurem osa lastest oma päeva lasteaias, mängib lasteaiaõpetajate keelekasutus lapse keele kujunemises suurt rolli. Just sellepärast on üldiselt lasteaias käivatel lastel kognitiivne ja lingvistiline võimekus võrreldes koduste eakaaslastega parem (Kaljumäe, 2010). Ei ole tähtis, kuidas laps rahvapärимuse väga olulise osa – vanasõnadega kokku puutub. Selleks võib olla nii tegevus, hommikuring kui filosoferimine, kuid ka lasteaiaõpetaja päeva käigus kasutatud vanasõnad, mis lapsele meelde jäävad. Oluline on, et õpetaja leiaks sobiva ning asjaliku viisi vanasõnade lõimimiseks õppetöösse. Hea sõnavara on lasteaialapse, eriti koolieeliku jaoks vajalik, kuna see võib mõjutada lapse hilisemat kõnet ja kognitiivset arengutaset (Vares, 2016), mis omakorda avaldab mõju lapse hakkama saamisele koolis.

Varasemalt on 6–7-aastaste laste puhul uuritud hoolivuse- ja sõpruse-teemaliste vanasõnade mõistmist (Teras, 2019). Uuringuid on tehtud rohkem keeleliselt seisukohalt. Lisaks on vaadatud vanemate laste hulgas eesti ja vene vanasõnade mõistmist II kooliastme varase keelekümluse õpilastel (Petuhhova, 2017) ning inglise keele õpetajate arvamusi vanasõnade õpetamise kohta III kooliastmes (Cowan, 2019). Käesoleva töö eesmärk on välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnade tähtsustamise ja õppetegevustesse lõimimise kohta. Töös uuritakse, kuidas ja miks lasteaiaõpetajad tähtsustavad vanasõnade kasutamist 6–7-aastaste laste rühmas, millisteks tegevusteks ja mis eesmärgil lasteaiaõpetajad vanasõnu rakendavad ning kuidas ja millisel viisil lõimivad lasteaiaõpetajad vanasõnu õppetöösse.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Vanasõnade olemus

Eesti keele seletav sõnaraamat kirjutab, et vanasõna on “kokkusurutult sõnastatud ja sisuliselt lõpetatud mõttetera, rahvaluule lühivorm” (EKSS 2009 VI kd.: 200). Krikmanni (1997) kohaselt mõistetakse vanasõnade all rahvasuus ringlevat kõikehõlmavat lauset, mille tunnusteks on lühidus, luulelisus ja õpetlikkus. Normann (1995) kirjutab, et vanasõna on poeetilise rahvaluule lühitööde, mis väljendab nipsisõnaliselt, ent tabavas vormis rahva ellusuhtumist, elukogemustest tulnud rahvatarkust elu, looduse ja inimeste käitumise kohta. Vanasõnad kuuluvad koos kõnekäändude ja mõistatustega rahvaluule lühivormide hulka (Voolaid, Järv & Otsa, 2018).

Peaaegu iga olukorra või nähtuse kohta on vanasõna olemas (Voolaid, Järv & Otsa, 2018). Vanasõnade humoorika sõnastuse tõttu kasutatakse neid kõnes ja kirjas igasuguste situatsioonide ilmestamiseks (Voolaid, Järv & Otsa, 2018). Taylor (1931) kirjutab, et vanasõnade mõistmine vajab keelelist pädevust ning isegi samast keele n-ö teisest ajast inimene ei pruugi kõiki teise aja vanasõnu ära tunda. Ka Krikmann (2002) märgib, et ehkki vanasõna on peamiselt keeleline üksus, ei tähenda see üksnes seda, et piisab vaid sõnade leksikaalse tähenduse mõistmisest, et saada aru vanasõna mõttest. Vanasõna tähenduse üle arutlemine pakub mõttetegevust ja arendab kõnet, kuid samas eeldab ka mõneti nende olemasolu (Mitt, 2012).

Vanasõnad on väga suure ning mitmekesise kasutusala (Doyle, 2014). Näiteks saab vanasõnu seostada epigrammidega, mida tänapäeval tuntakse lühikeste lüüriliste luuletustena või proosa fiktsiooni ehk proosa väljamõeldisena (Doyle, 2014). Samuti on vanasõnu väga hästi võimalik lõimida näidenditega, kuna näendid koosnevad suuresti kõnest (dialoogid, vestlused, monoloogid jne) (Doyle, 2014). Sellised mitmekülgsed viisid vanasõnade kasutamiseks on eelkooliealistele lastele väga sobivad, kuna õpetajal on võimalik välja mõelda palju erinevaid tegevusi ja omavahelisi lõiminguid. Lisaks leidub vanasõnu, millel on väga spetsiifiline tähendus või teema (meditsiin, toit, loomad, inimeste füüsilised eripärad jne) (Taylor, 1931), aidates õpetada väärtuskasvatust ja kombeid omapärastes olukordades, mida võib sageli lasteaias ette tulla.

1.1.1 Vanasõnade levik ja muutumine

Eestis on raske hinnata vanasõnade tekkeaja algust, kuna olemasolevad andmed on pigem hilisemad ega võimalda kauges minevikus jälgida vanasõnade teket ja arengut (Krikmann, 1984). Krikmanni (1984) kirjalikud andmed eestlaste vanasõnade kasutamisest pärinevad 16.-17. sajandist, kuid võib oletada, et need olid olemas juba ka varem, ehkki vastavad üleskirjutised puuduvad. Teoreetikute arvates on vanasõnade tekkimise õitseajad juba läbi (Krikmann, 1984).

Kui uurida vanasõnade kasutamist nüüdisajal, on näha, et vanasõnade ning sealhulgas ka teiste folkloorižanrite kasutamise traditsioon on mingil määral langenud (Kõiv, 2011). See toimub majanduslike, ühiskondlike ning kultuuriliste muutuste tulemusena (Kõiv, 2011). Tänapäeval kasutatakse sagedamini neid vanasõnu, mis on tuntud üle kogu maailma (Kõiv, 2011) ning selliseid, mis on tänapäeva olustikuga kohandatud (Voolaid, 2010). Rohkesti on käibel aga hoopis n-õ vanasõnaparoodiaid, mida võib kutsuda täiesti uueks vanasõnade vormiks (Voolaid, 2010). Vanasõnaparoodiad ehk anti-vanasõnu saab defineerida ütluste või väljenditena, mille loomiseks kasutatakse juba olemasolevaid vanasõnu (Ababneh & Al Ajlouny, 2017). Nende levik on võimendatud rohkete meediakanalite ning teiste nüüdisajal tekkinud infovoogude kaudu (Voolaid, 2010).

Vanasõnu on keeruline liigitada mitmete põhjuste tõttu. Esiteks sisulise otstarbe vähesus, mis tähendab, et kui vanasõna fondidele ei ole juurde lisatud kommentaare, annab see inimestele võimaluse tõlgendada erinevaid vanasõnu erinevalt (Krikmann, 1984). Teiseks põhjuseks on vanasõnade polüseemia ehk vanasõnade mitmeti tõlgendatavus, kuna neis leidub sagedasti metafoore ja allegooriaid (Krikmann, 1984). Küll aga võib vanasõnu liigitada näiteks nende tuntuse järgi. On olemas nii rahvusvaheliselt kasutatud vanasõnu kui ka vaid piirkonniti levinud ütlusi (Krikmann, 1984). Kohata võib koguni selliseid vanasõnu, mis on levinud vaid ühe konkreetse grupi siseselt - näiteks perekond, töökollektiiv või meeskond (Krikmann, 1984). Vanasõnu on liigitatud ka teemade alusel. Taylor (1931) on toonud näiteid vanasõnadast uskumuste, kommete, ajaloo, ilma, looduse ning paljudel teistel teemadel.

Lisaks sellele, et vanasõna on rahvaluule lühivorm (EKSS 2009 VI kd.: 200), on vanasõnadel ka muud keelelised tunnused. Vanasõnu võib liigitada fraseoloogia (õpetus fraseologismidest ehk püsivatest ning tervikliku tähendusega sõnaühenditest (ÕS 2018)), üheks alaliigiks (Õunap, 2010). Vanasõna on eesti keelevahendite puhul üldistav lause või üldistav imperatiiv ehk käsku väljendav lause (Krikmann, 1997). Samuti on vanasõnadele omapärased nendes tihti leiduvad erinevad võrdlused ja metafoorid (Salm, 2012).

1.1.2 Vanasõnad ja kõnearendus

Tekstimõistmise ning tekstiloomise arengu seisukohalt on oluline, et laps puutuks kokku erinevate tekstidega: näiteks suulised, kirjalikud, argi- ja stiliseeritud, realistlikud, fantaasiatekstitid ning sealhulgas ka rahvaluule (Hallap & Padrik, 2008). Samuti aitab erinevate tekstide kasutamine õppe- ja kasvatustegevustes aidata lastel tulevikus kirjandust enda jaoks au sees hoida (Powell, 2021). Kõnearenduse seisukohalt on lapsele hindamatu väärtusega lastekirjanduse tekstid, näiteks näidendid, jutud, muinasjutud, luuletused, mõistatused ja vanasõnad (Hallap & Padrik, 2008). Kõnearendus on lapsele oluline, kuna see aitab tal ennast suhtluse teel arusaadavaks teha nii eakaaslastele kui ka täiskasvanutele (Hallap & Padrik, 2008). Lisaks kõnearenduse seisukohalt, on vanasõnade roll lisaks traditsioonidele aidata säilitada ka n-ö puhas eesti keelt (Normann, 1955). Tänapäeval on see väga oluline, kuna praeguses globaliseerivas maailmas, kus sisuliselt ei ole enam ühtegi puutumata osa inimelust, kultuurist ja uskumustest, hakatakse järjest enam lisaks emakeelele igapäevaselt kasutama ka võõrkeeli (Odejubi, Ajayi & Olokunlade, 2014).

Teksti mõistmine ning kõnearendus aitavad omakorda rikastada sõnavara. Kuna vanasõna pole üksnes keeleline üksus, siis ei piisa selle mõistmiseks vaid sõnade leksikaalsest tähendusest aru saamisest (Krikmann, 2002). Vanasõnade puhul peab laps esmalt vanasõna sisust ning tähendusest aru saama ja alles seejärel on ta võimeline neid uusi sõnu ja väljendeid oma igapäevases kõnes korrektselt kasutama. Uusi sõnu on lihtsam õppida, kui õpitud on võimalik millegagi seostada (Sullivan, 2015). Vanasõna on kõnekujund ehk metafoor (Krikmann, 2002) mida on väga hea kasutada lastele kõne õpetamiseks, kuna lisaks sõnavarale aitavad need arendada ka laste funktsionaalset lugemist ning muid olulisi oskusi, mida läheb kooli minnes vaja.

Kõnearendus ja keelekasutus näitavad väikese lapse arengutaset ning on tugevalt seotud hilisema kognitiivse ja keelelise arenguga (Tatrik, 2016). Kognitiivne areng on seotud mõtiskluste ja küsimuste (Kaasaja õpiteooriate lähtepunktid) ning seetõttu ka keeleliste oskustega, sest rääkimine omakorda on seotud mõtlemisega (Uibu & Voltein, 2010). Eelkooliealiste laste õppetöösse vanasõnu lõimides saab samaaegselt arendada nii lapse kognitiivseid kui ka keelelisi oskusi. Näiteks saab anda lastele erinevaid vanasõnadega seotud ülesandeid, kus esimene eesmärk on esmalt leida sobiv vanasõna (keelelised oskused) ning seejärel mõtiskleda selle üle (kognitiivsed oskused) (Uibu & Voltein, 2010).

1.1.3 Vanasõnad ja väärtuskasvatus

Lisaks keelelistele oskustele toetab vanasõnade õppimine/teadmine väärtuskasvatust.

Vanasõnad ning muud rahvapärимuse vormid on head vahendid väärtuste õpetamiseks, kuna nad on lühikesed ning meelde jäävad, ent samas õpetlikud (Ülavere & Tammik, 2017). Lastel on võimalik vanasõnadega samastuda, näiteks kui tuuakse paralleele suure ja väikese või tugevama ning nõrgema vahel (Ülavere & Tammik, 2017). Väärtuskasvatuse puhul tuleb arvestada, et last mõjutavad kõige enam need väärtused, mis teda ümbritsevad ning tema väärtuste kujundajateks on just need inimesed, kellega ta kõige rohkem koos aega veedab (Aruste, 2014). Vanasõnad on eesti kultuuri oluline osa, seega on lasteaias praktiseeritaval väärtuskasvatuse õpetamisel kindel koht rahvuslikkusel, traditsioonidel ning inimlikel väärtustel (Teras, 2019). Kasutades lasteaias vanasõnu erinevate korralduste andmiseks (näiteks keelamine ja hoiatamine), on võimalik kinnistada 16 põhiväärtuse kujunemist, milleks on hoolivus, empaatiavõime, koostööoskus, ausus, vastutustunne, tolerantsus, lojaalsus, otsustusvõime, kannatlikkus, julgus, õiglus, nutikus, abivalmidus, teistest lugupidamine, huumorimeel, iseseisvus ning uhkus (Teras 2019).

Kuna väärtused hakkavad lastel kujunema juba väga varajases eas (Aruste, 2014), on õpetaja eelkooliealise lapse väärtuste üks peamistest kujundajatest, sest õpetajal on võimalik muuta last ümbritsevat keskkonda sobivaks hoiakute õpetamise suhtes (Häidkind & VILLEMS, 2014). Seega on õpetajal hea võimalus kasutada vanasõnu kui vahendeid, mida lõimida erinevatesse tegevustesse, millega omakorda kujundada laste väärtusi.

1.2 6–7-aastaste laste eeldatavad oskused

Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) kohaselt peaksid koolieelikud olema omandanud mitmeid oskusi ning teadmisi enne kooliminekut, sealhulgas on erinevaid õppe- ja kasvatustegevusi, mida õpetada vanasõnu kasutades. Kõige rohkem saab vanasõnu rakendada valdkondades „keel ja kõne“ ning „eesti keel kui teine keel“, sest peaaegu kõiki õppe- ja kasvatustegevuse tulemusi saab arendada vanasõnade abil. Teine temaatika, kus saab rakendada vanasõnu, on „mina ja keskkond“, mis aitab vanasõnadega kujundada näiteks laste väärtusi ning käitumisreegleid. Ülejäänud valdkondade puhul on võimalik vanasõnu väga edukalt lõimida tegevustesse. Kooliks ettevalmistumine on protsess, mis saab alguse juba lapse sünniga, kuid mille põhirõhk on lasteaias viimast aastat olevatel koolieelikele (Vapper, 2015). See on periood, mil lapse kooliminekest on hõivatud kõik tema ligimesed – vanemad, lasteaiasõpetajad ning lapsed ise (Vapper, 2015). Koolis hakkamasaamiseks võiksid koolieeliku

keelelised oskused lasteaia lõpuks olla ideaalis nii head, et laps saab koolis emakeeletundides hakkama. Eeldatavalt peaks koolieeliku (7aastase) keeleoskus olema juba nii arenenud, et laps eksib vaid tema jaoks tundmatute võõrsõnade puhul (Hallap & Padrik, 2008). Kuna vanasõnade vanus on varieeruv, võib osades neist leida sõnu, mida igapäevases kõnes üldiselt väga enam ei kasutata, kuid mille tähendust võiks sellest olenemata teada. Just see uudsus on lastele huvitav, stimuleerides laste huvi vanasõnade vastu, mis omakorda aitab laiendada laste keelelist arenguvõimet (Guo, 2018).

1.2.1 Vanasõnade kasutamine õppetöös ja nende lõimimine tegevustega

Erinevate valdkondade lõimimine lasteaia õppetöös aitab suurendada lapse saavutussuutlikkust, mis omakorda loob eelduse koolivalmiduseni jõudmiseks (Lasteaia riiklik õppekava, 2008). Lõimimise korral on oluline meeles pidada, et õppesisu valik ja järjestumine peab lähtuma lapse arengust ning sellest, mida peetakse Eestis laste arengukeskkonnas oluliseks ning väärtuslikuks (Lasteaia riiklik õppekava, 2008). Lõimimine annab lapsele võimaluse õppida erinevates meediumides, mis omakorda suurendab lapse keeleosavust ning laiendab tema silmaringi (Lasteaia riiklik õppekava, 2008).

Eesti lasteaegadele on 2010. aastal Merike Miti poolt loodud Tarkuste Hoidise metoodika, mille sisuks on peamiselt väärtuskasvatuse õpetamine vanasõnade ning rahvapärимuse abil. Tänu sellele metoodikale on alustatud rahvapärимuse kogumist ning nende loomist rakendatavaks materjaliks (Mitt, 2013). Tarkuste Hoidise metoodika annab lastele võimaluse õppida läbi metoodiliste tegevuste Tarkuste Hoidise metoodikas olevaid vanasõnu ning väärtusi (Aruste, 2014), sealhulgas kinnistades moraali- ja hea käitumise põhimõtteid (Lilienthal, 2010). Metoodika põhiväärtuste määratlemisel on aluseks võetud Eesti rahvakultuuri eripära ning rahvusvahelised väärtuskasvatuse metoodikad (Aruste, 2014).

Tarkuste Hoidise metoodikaga on lõimitud veel üks väärtusarendusmetoodika: lastega filosoferimine (Aruste, 2014). See on praktiline tegevus, mille eesmärk ei ole ainuõige lahenduse leidmine või lastele moraali lugemine (Säre, 2013). Oluline on panna lapsi iseseisvalt kuulama, mõtlema ning põhjendama (Säre, 2013). Lisaks neile põhilistele eesmärkidele kujundab filosoferimine ka laste väärtushinnanguid ehk õpetab elus hakkama saamist (Mitt, 2013). Vestluse algataja ehk õpetaja kasutab sokraatilist meetodit. Tegu on küsimuste ja vastuste abil toimuva õppeviisiga, millel on kolm traditsioonilist komponenti: vestluse algataja teadmatuses olemise teesklemine ning küsimuste esitamine, saadud vastuste ümber lükkamine ning viimaks kooskõlani jõudmine (Kask, 2014). Filosoofilise vestluse

alustajaks võib olla jutuke pilt või rahvapärinus, näiteks vanasõna (Mitt, 2013).

Vanasõnade õpetamise seisukohalt on kindlasti oluline ka see, et õpetaja oskaks teadlikult, korrektselt ning eesmärgistatult kasutada vanasõnu, kuna vastasel juhul ei anna vanasõnade õppetöösse lõimimine soovitud tulemust. Vanasõnade tähenduse mõistmine ning selle korrektne kasutamine sarnaneb mis tahes keerulise leksikaalse elemendi arusaamisega, mistõttu on vanasõna tähenduse täielik mõistmine vajalik nende efektiivseks kasutamiseks õppetöös (Ababneh & Al-Ajlouny, 2017). Selleks, et vanasõnu mõista, on õpetajal vaja keelelist teadlikkust, mis on oskus analüüsida vajalikku informatsiooni leksikaalse ja grammatilise tähenduse kohta ning oskus teha järeldusi ja püstitada erinevaid hüpoteese (Verschik, 2019). Õpetaja teadlikkus keelekasutusel ning selle õpetamine lastele aitab toetada ning edendada laste keelelist arengut (Goullier, Carré-Karlinger, Orlova & Roussi, 2015).

Lisaks teadlikule ning vanasõnade korrektsele keelekasutusele, peaks õpetaja oskama keelt ka kujundlikult kasutada. Viimane eeldab keele kasutaja arusaamist metafooridest ning muudest ülekantud tähendusega väljenditest (EKSS 2009 VI kd.: 200) ning on seotud vanasõnades ja kõnekäändudes peituvate võrdluste ja metafooride leidmise ning seletamisega (Salm, 2012). Kujundliku keele kasutamine ja selle õpetamine lastele on oluline, kuna see aitab arendada laste võimet mõista teksti kujundlikkust ning aru saada metafooridest, mis on suur osa kujundlikust mõtlemisest (Salm, 2012). Kujundlikkuse mõistmise eeldusteks on suur sõnavara ja kujundlik kompetents, mida saab väga edukalt eelkooliealistele lastele õpetada, kasutades vanasõnu (Salm, 2012). Lisaks on kujundliku kompetentsi kujunemine seotud suuresti erinevate kognitiivsete ja lingvistiliste oskustega, mida on ka võimalik arendada vanasõnu kasutades (Salm, 2012).

Hoolimata sellest, et vanasõnu on võimalik paljude tegevustega lõimida, jääb nende kasutusala ühe väiksemaks. Eestikeelseid õppematerjale vanasõnade kohta, mida lasteaiaõpetajad saavad kasutada (näiteks Tarkuste Hoidise metoodika), leidub, kuid kuna sotsiaalse arengu ja teiste kultuuride n-ö sissetungi tõttu tulevad peale uuemad ning huvitavamad teemad (Guo, 2018), võib eeldada, et tänapäeva lapsed ei ole enam nii tuttavad vanasõnadega ning üldise Eesti rahvuspärimusega, kui võiksid olla.

1.3 Lasteaiaõpetajate keelekasutuse olulisus ja selle kohta käivad varasemad uuringud

Koolieelses lasteasutuses on laste suurimaks mõjutajaks nende õpetaja. Õpetaja on isik, kes motiveerib, pakub võimalusi ning püstitab eesmärgid ehk lühidalt loob lastele sobiva õpikeskkonna (Paabut, 2018). Lisaks õpikeskkonna kujundamisele peab lasteaiaõpetaja

kavandama erinevaid õpi- ja õpetamistegevusi (Kutsestandardid: Õpetaja, tase 6), mille alla kuulub keele õpetamine. Keele õpetamise eelduseks on õpetatava keele hea valdamine, sest õpetaja keele- ja suhtluseeskuju mõjutab märkimisväärselt õppearengu kvaliteeti (Uibu, Padrik & Tenjes, 2016).

Õpetajal on keele kujundamisel mitu rolli – esmalt on ta asjatundja, kes suunab vestlust, ning teisalt on õpetaja eeskuju, kelle keelekasutus on seotud laste oskusega kasutada samasugust keelt (Uibu, Padrik & Tenjes, 2016). Paratamatult hakkab laps õpetajat ja seal hulgas tema kõnet matkima, kuna lasteaiaõpetaja roll koolieelses eas lastele omab väga suurt mõju. Õpetajad peaksid hindama ja teadlikult suunama oma keelekasutust ja suhtlust rühmaruumis (Uibu, Padrik & Tenjes, 2016) ja seda ka selleks, et lisaks lastele toimuks ka õpetajal endal oma töös areng (Anton, 2012). Arengu toimumist aitab soodustada eneserefleksiooni tegemine, mis aitab õpetajal analüüsida oma tegevust ning seejärel õppida tehtud vigadest (Anton, 2012).

Keelekasutus ei ole ainult suuline, vaid see võib olla ka visuaalne ja mitteverbaalne (Kalind, 2017), mis annab lasteaiaõpetajale palju erinevaid võimalusi keele kasutamiseks ja õpetamiseks. Samuti suurendab see õpetaja võimalust lõimida erinevaid valdkondi ning tegevusi, sealhulgas vanasõnu, õppetöösse. See on oluline, kuna õppe- ja kasvatustegevuste üheks eesmärgiks on mitmekülgne areng (Koolieelse asutuse riiklik õppekava, 2008), mida on hea saavutada läbi mitmekesiste tegevuste. Kõne arendamise puhul ei saa piirduda ainult kõne ja keele valdkonna tegevustega, vaid seda peab lõimima kõikidesse igapäevastesse tegevustesse, et tagada piisavalt efektiivne kõnearendus (Hallap & Padrik, 2009).

Lasteaiaõpetajate keelekasutus ei mõjuta ainult eesti keelt kõnelevate laste keele arengut, vaid ka teist emakeelt kõnelevate laste keele arengut. 2018. aastal Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt tehtud uuring näitab, et alushariduses õppivate laste edasiõppimisvalikuid mõjutab eesti keele õppe kvaliteet ja eesti keele õppimisvõimaluste olemasolu. Otseselt mõjutab eesti emakeelega õpetajate osakaal seda, et keelekümbuses ehk õppeviisis, mis toetab mitmekeelsuse kujunemist (Õppevara ja metoodikad), õppivad lapsed lähevad tõenäoliselt õppima üldhariduskooli, kus õppetöö toimub eesti keeles (Valk & Sellio, 2018). Samuti on uuringus juttu sellest, et keeleõppes on oluline õpetajate kvaliteet (Valk & Sellio, 2018). Hea keeletasemega õpetaja tagab, et kõigil lastel oleks ühesugune keeletase ning et kõik lapsed mõistaksid ühtmoodi vanasõnade tähendust. Vanasõnade õpetamiseks on vajalik ka piltlike väljendite (kadus nagu tina tuhka - kadus ära) ning ülekantud tähenduste ehk metafooride (ette söötma - esitama) kasutamine (Eesti Keele Instituut, 2007), mida kehv keelekasutaja teha ei oska.

2019. aastal ajakirjas *Journal of Early Childhood Teacher Education* ilmunud artiklis

räägitakse inglise keele õpetamise seosest õpetaja uskumustega (Nafissi & Shafiee, 2019). Lasteaiaõpetaja uskumused tulenevad õpetaja eesmärkidest, väärtustest ning arusaamadest ning need omakorda mõjutavad õpetaja pedagoogilisi otsuseid keele õpetamise suhtes (Nafissi & Shafiee, 2019). Selle artikli puhul saab väga hästi paralleele tuua ka Eesti lasteaedade õpetajatega, kuna Eestis on lõimitud lasteaia õppekavasse väärtuskasvatus (Aruste, 2014), millel on tihe seos vanasõnadega ning keeleõpetusega.

2. Bakalaureusetöö eesmärgid ja uurimisküsimused

Varasemalt on uuritud 6–7-aastaste laste mõistmist hoolivuse- ja sõprusteemaliste vanasõnade kohta (Teras, 2019) ning lasteaiaõpetajate hinnanguid väärtuskasvatusemetoodikale (Aruste, 2014), kuid õpetajate arvamusi vanasõnade tähtsustamise ja lõimimise kohta ei ole uuritud. Autori arvates on vaja uurida õpetajate arvamusi ja seotust vanasõnadega, et saada aimu, mida tuleks vanasõnade õpetamise juures koolieelses lasteasutuses muuta. Vanasõnade kasutusala lasteaia õppe- ning kasvatustegevuste mõistes on lai, sest vanasõnu saab kasutada nii kõnearenduseks, väärtuste kujundamiseks kui ka erinevateks lõiminguteks. Ilmekas kõne näitab väikese lapse arengutasel ning on tugevalt seotud lapse hilisema kognitiivse ja keelelise arenguga (Tatrik, 2016). Väärtuskasvatus kujundab, milliseks laps tulevikus kasvab ning mida ta väärtustama hakkab (Aruste, 2014). Erinevate valdkondade lõimimine lasteaia õppetöös aitab suurendada lapse saavutussuutlikkust, mis omakorda loob eelduse koolivalmiduseni jõudmiseks (Lasteaia riiklik õppekava, 2008).

Vanasõnad on universaalne vahend, mida saab kasutada erinevates lõimingutes ning mitmel erineval viisil igas lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnas. Tänapäeva globaliseerivas maailmas on väärtuskasvatus ning rahvapärимuse edasikandmine kultuuri, sealhulgas vanasõnade kaudu, Eesti lasteaedades väga aktuaalne. Samas on oht, et noorte õpetajate teemaelistuste tõttu jäävad vanasõnade ja pärimustega seotud teemad unarusse. Sotsiaalne areng ja teiste kultuuride sissetung (Guo, 2018) toob päevakorda uusi ja huvitavamaid teemasid, mida noored õpetajad soovivad oma rühmas praktiseerida. Teine suurem ohuallikas on vanasõnadega seotud õppematerjalide vähesus. Kirjeldatud olukord ja teadmine, et varasemalt ei ole sellisel moel lasteaiaõpetajate arvamusi vanasõnade kasutamise uuritud, on selle bakalaureusetöö uurimisprobleem.

Saadud teadmised lasteaiaõpetajate arvamustest, kuidas nad vanasõnu tähtsustavad ja millisel viisil õppetegevustesse lõimivad, aitaksid lasteaiaõpetajatel, eriti töös algajatel, paremini aru saada vanasõnade kasulikkusest õppe- ja kasvatustegevustes. Samuti aitaksid

need motiveerida õpetajaid, aga ka näiteks folkloristide looma uusi ning kaasaegsemaid õppematerjale vanasõnade õpetamiseks. Tulenevalt uurimisprobleemist on uurimistöö eesmärk välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnade tähtsustamise ja õppetegevustesse lõimise kohta.

Eesmärgi väljaselgitamiseks püstitati järgmised uurimisküsimused:

- Kuidas ja miks tähtsustavad lasteaiaõpetajad vanasõnade kasutamist 6–7-aastaste laste rühmas?
- Millisteks tegevusteks ja mis eesmärgil lasteaiaõpetajad vanasõnu rakendavad?
- Kuidas ja millisel viisil lõimivad lasteaiaõpetajad vanasõnu õppetöösse?

Järgnevalt kirjeldatakse eesmärgi saavutamiseks kasutatud metoodikat ja tulemusi ning arutletakse nende üle.

2.1 Metoodika

Bakalaureusetöö käigus viis autor läbi kvantitatiivse uurimuse, mis lähtus töö eesmärgist ning uurimisküsimustest. Autor valis kvantitatiivse uurimisviisi, kuna kvantitatiivse uurimistööga on võimalik uurida üldiseid näitajaid ning esitada vastuseid arvanäitajate abil (Õunapuu, 2014).

2.1.1 Valim

Valimi valikul lähtus autor uurimistöö eesmärgist, kasutades eesmärgipärast valimit, et selgitada välja lasteaiaõpetajate arvamused selle kohta, kuidas nad vanasõnu tähtsustavad ja millisel viisil õppetegevustesse lõimivad Põlvamaa lasteaedade näitel. Uuritavateks valiti kõikide Põlvamaa lasteaedade 6–7-aastaste rühmade või liitühmade õpetajad, kuhu kuulub mõni koolieelik.

2.1.2 Mõõtevahend

Uurimisvahendina kasutati ankeeti (Lisa 1), mis koosnes 22 küsimusest ja jagunes viieks osaks: sissejuhatus, üldised teadmised vanasõnadest, vanasõnade tähtsus, vanasõnade kasutamise eesmärk ning vanasõnad õppetöös. Küsimusi oli kolme tüüpi: valikvastused, avatud küsimused ning Likert-tüüpi skaalal hinnatavad küsimused (väga meeldib-üldse ei meeldi). Avatud küsimustele on võimalik vastata vabalt oma valitud sõnadega (Beilmann, 2020).

Sissejuhatuses sooviti saada ülevaade õpetajate tööstaaži ning rühma kohta, millega nad töötasid. Üldiste teadmiste osas küsiti õpetajatelt, mis seostub nende jaoks vanasõnadega, paluti anda hinnang oma rühma laste teadmistele vanasõnade tundmise osas ning arvamust, kes peaks lastele vanasõnu õpetama. Lisaks paluti kirja panna mõni vanasõna, mida õpetajad oma õppetöös kasutavad. Vanasõnade tähtsuse osas uuriti õpetajate arvamust, miks on vaja lastele vanasõnu õpetada, kas lastele meeldivad vanasõnad ja kas nad teavad mõnda nimetada. Samuti püüti välja selgitada, kui palju õpetajad ise kasutavad vanasõnu õppetöös ning mis mahus nende arust kasutatakse vanasõnu lasteaia õppe- ja kasvatustegevustes. Vanasõnade kasutamise eesmärgi osas taheti õpetajatelt teada saada, kuidas nemad hindaksid vanasõnade kasutamise tähtsust väärtuste ning kõnearenduse õpetamiseks. Paluti tuua näiteid erinevatest väärtustest ning sotsiaalsetest oskustest, mida saab vanasõnadega õpetada ning viimaks kirjeldada, millistesse õppe- ja kasvatustegevustesse õpetajad vanasõnu on lõiminud, sealjuures hinnates vanasõnadega seotud õppematerjalide kättesaadavust.

Autor koostas ankeedi tuginedes varasemale uuringule: magistritöö „Hoolivuse- ja sõpruse-teemaliste vanasõnade mõistmine 6–7-aastastel lastel“ (Teras, 2019). Lisaks oli ankeedi alguses informatsioon töö autori kohta, töö pealkiri, ankeedile vastamise ligikaudne aeg ning kinnitus, et ankeedi vastused on anonüümsed.

2.1.3 Uurimisprotsess

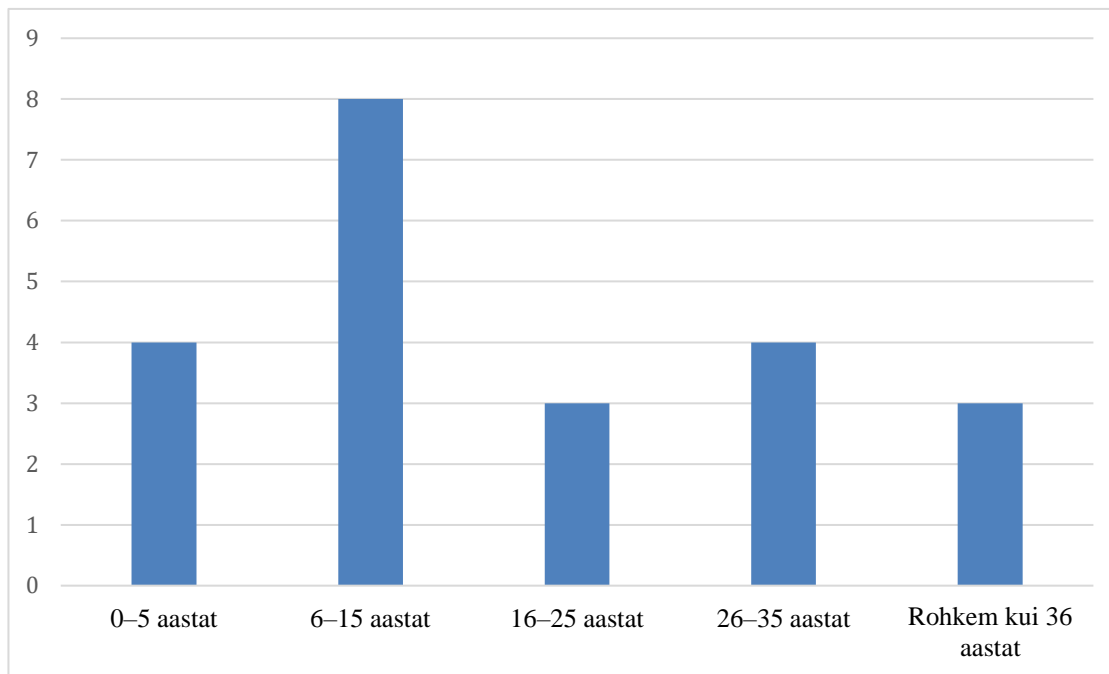
Ankeedid koostati elektroonselt Google Forms keskkonnas. Esmalt võeti ühendust kõigi 14 Põlvamaa lasteaia direktori või õppealajuhatajaga, saates taotluse koos näidisküsitlusega loa saamiseks. Positiivse tagasiside puhul kontakteeruti õpetajatega otse. Uurimiseetikat järgides oli küsimustikus selgelt välja öeldud, et küsimustiku vastused on anonüümsed. Tagastatud ankeete oli kokku 22.

Avatud küsimusi analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi teel ning valikvastustega küsimusi ning Likert-tüüpi skaalal hinnatavaid küsimusi analüüsiti kirjeldava statistika kaudu. Saadud andmed sisestati ning tabelid ja joonised kujundati Microsoft Excel tabelarvutusprogrammiga. Autor on oma töös kasutanud peamiselt tulpdiagramme, osa andmeid on esitatud ka sektordiagrammidena.

3. Tulemused

Andmete analüüsimiseks kasutas autor Microsoft Exceli tarkvara, mille abil koostati joonised. Tabelite koostamiseks kasutas autor Microsoft Wordi programmi. Uurimistöö eesmärk oli välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused selle kohta, kuidas nad vanasõnu tähtsustavad ja millisel viisil õppetegevustesse lõimivad.

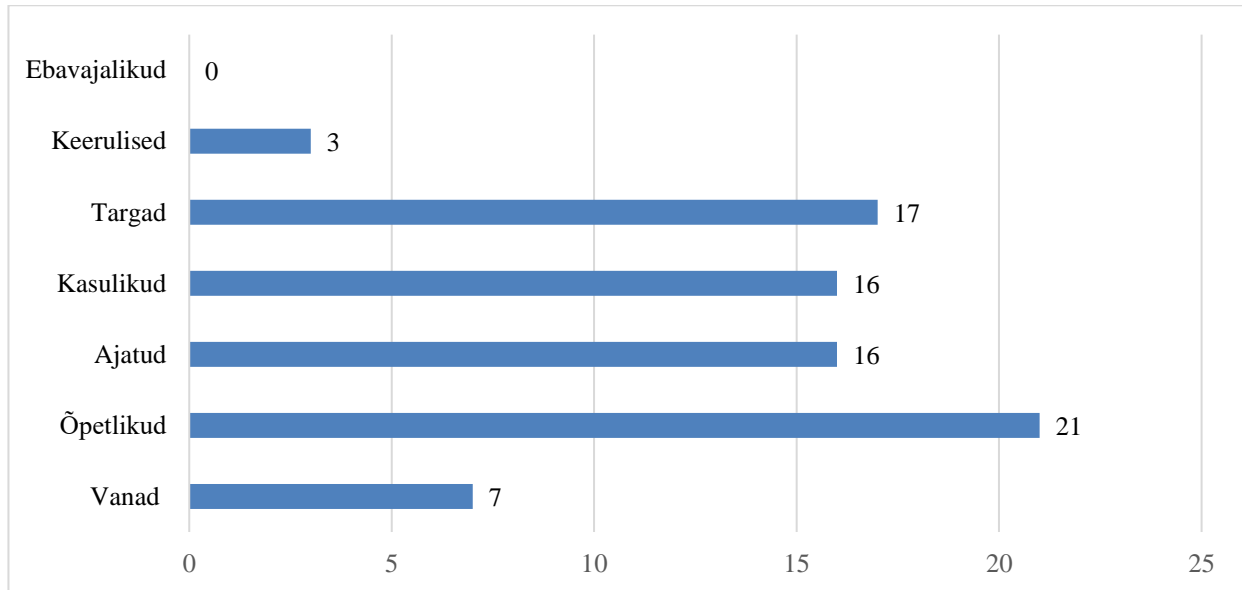
Sissejuhatavate küsimuste eesmärk oli koguda taustinfot õpetajate tööstaaži ja üldisest arvamusest vanasõnade kohta. Joonisel 1 on esitatud õpetajate jaotus sõltuvalt nende tööstaažist aastates. Selgus, et enim valimisse kuulunud õpetajaid on lasteaias töötanud 6-15 aastat, kusjuures isikuid, kelle töökogemus on üle 36 aasta, tuvastati selles uuringus 3.

Joonis 1. Õpetajate jaotus sõltuvalt tööstaažist aastates.

Lisas 2 on esitatud õpetajate jaotus vastavalt sellele, kas nad töötavad vanemas rühmas (kõik koolieelikud), liitrühmas (mõni koolieelik) või erirühmas (mõni koolieelik).

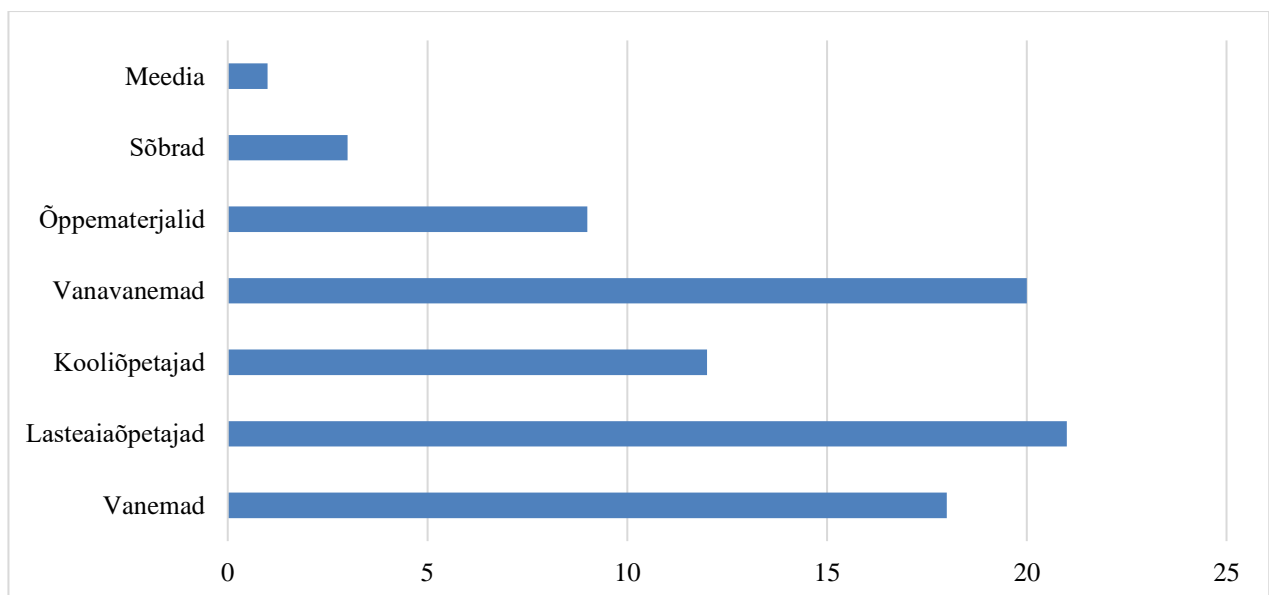
Küsimusele, mis sõnadega seostuvad vanasõnad õpetajate jaoks, oli populaarseim variant õpetajate hulgas sõna „õpetlik“, mille valis 21 lasteaiaühema juhti. Suurem osa vastanutest olid samuti ära märkinud sõnad „targad“, „kasulikud“ ja „ajatud“. Alla poolte õpetajate valisid variandi „vanad“ ning üksikud arvasid, et vanasõnad on „keerulised“. Vanasõnu ei pidanud ebavajalikuks mitte ükski õpetaja (Joonis 3).

Joonis 3. Lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnu kirjeldavatest sõnadest.

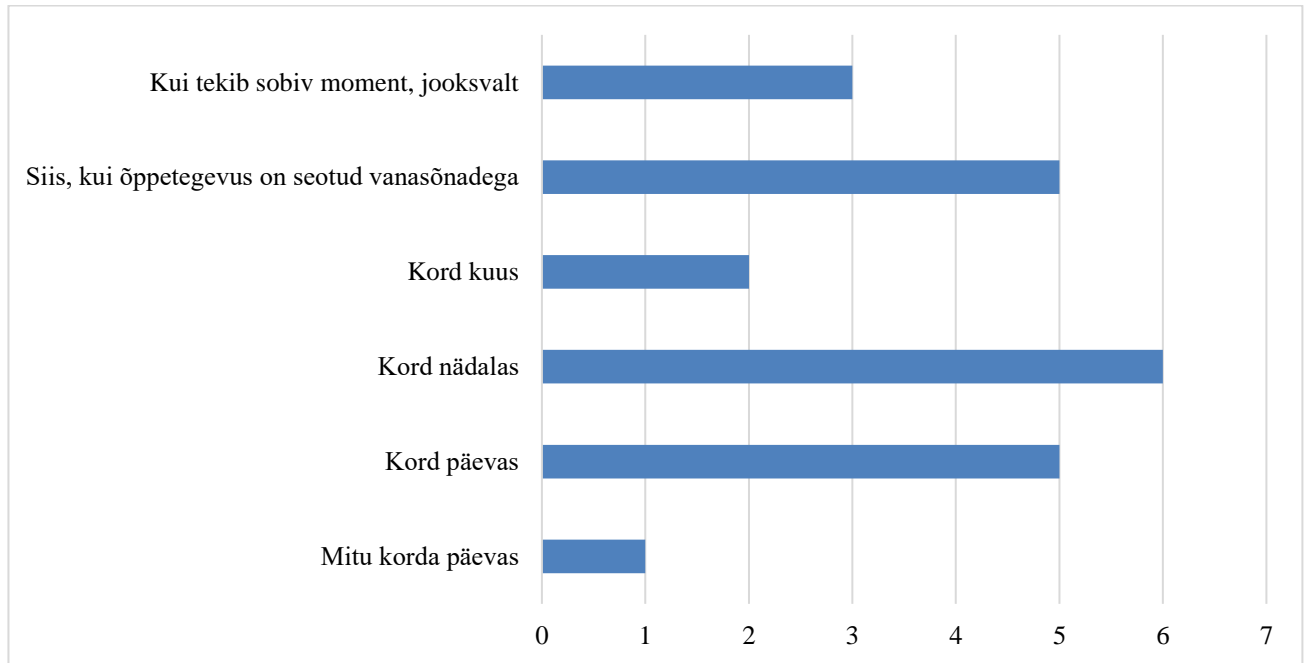
Lisaks paluti õpetajatel hinnata oma rühma laste teadmisi vanasõnade kohta. Peaaegu pooled ehk 9 õpetajat arvasid, et nende rühma laste teadmised vanasõnade valdkonnas olid väga head või pigem head. 6 õpetajat ei osanud hinnata oma rühma laste teadmisi ning ülejäänud leidsid, et teadmised olevat pigem halvad või koguni väga halvad (Lisa 3).

Näidetena tuua palutud vanasõnade hulka (Lisa 4), mida õppetöös enim kasutatakse, kuulusid peamiselt sellised fraasid, mis aitavad lahendada konflikte või õpetavad tööetikat. Joonisel 5 esitatud graafik kirjeldab õpetajate arvamust teemal, kes peaksid vanasõnu lastele tutvustama. Peaaegu kõik vastanutest (21) leidsid, et just nemad on isikud, kelle ülesanne see võiks olla. Samuti oldi arvamusel, et ka vanavanemad, vanemad ning kooliõpetajad võiksid sellesse panustada. Välja pakuti ka õppematerjalide ning meedia mõju (Joonis 5).

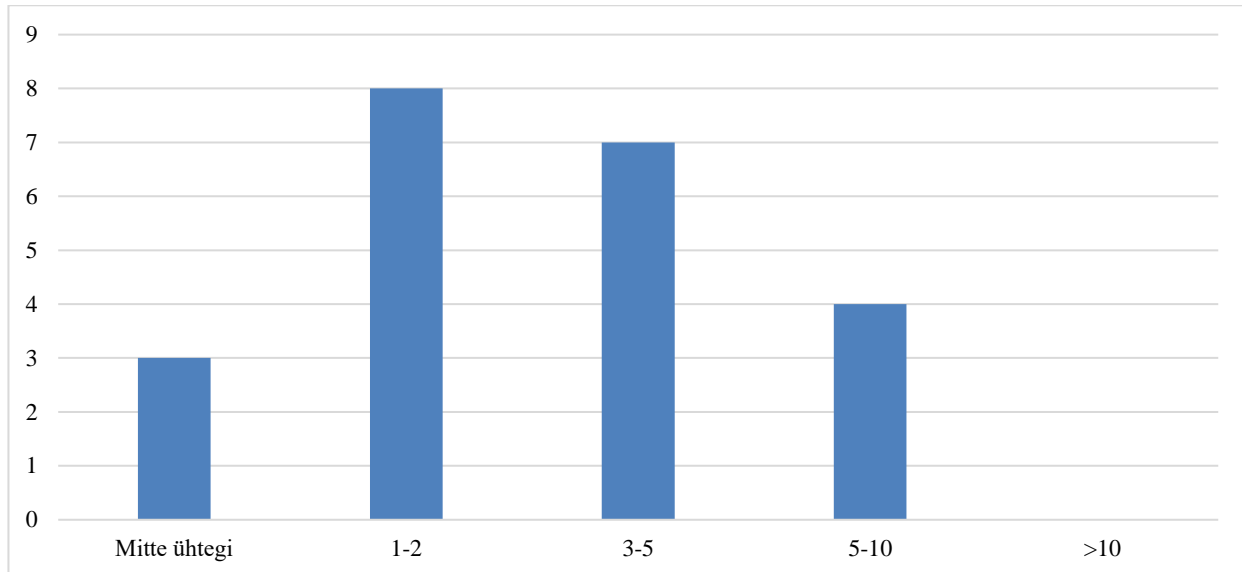
Joonis 5. Õpetajate arvamused teemal, kes peaksid lastele vanasõnu tutvustama.

Teise uurimisküsimuse eesmärk oli uurida vanasõnade tähtsust ja kasutust lasteaia kasvatus-ning õppetöös. Küsimusele, kui sagedasti kasutavad õpetajad vanasõnu igapäevaelus lastega suhtlemisel, vastasid 6 õpetajat, et umbes kord nädalas. Viis õpetajat kinnitasid, et nemad kasutavad vähemalt korra päevas või siis, kui õppetegevus on seotud vanasõnadega. Valikuvariandi „muu“ valinud õpetajad (3) selgitasid, et kasutavad vanasõnu jooksvalt ning siis, kui tekib sobiv moment (Joonis 6).

Joonis 6. Õpetajate viis vanasõnade kasutamiseks igapäevases suhtluses lastega.

Lisas 5 kirjeldatud tulemustest on selgelt näha, et õpetajad peavad vanasõnade kasutamist tähtsaks lasteaia õppetegevustes. Peaaegu kõik õpetajad (19) olid nõus, et vanasõnade kasutamine õppetegevustes on tähtis või väga tähtis. Küsimusele „Mitut vanasõna tunnevad Teie rühma lapsed peast?“ arvuline jaotus on esitatud joonisel 8. Kaheksa juhendajat arvas, et nende rühma lapsed teavad peast 1-2 vanasõna ning seitse õpetajat eeldab, et nende rühma lapsed tunnevad peast 3-5 vanasõna. Neli õpetajat vastas, et lapsed teavad koguni 5-10 vanasõna peast, kuusjuures kolme õpetaja arvates ei tunne nende rühma lapsed aga ühtegi vanasõna peast.

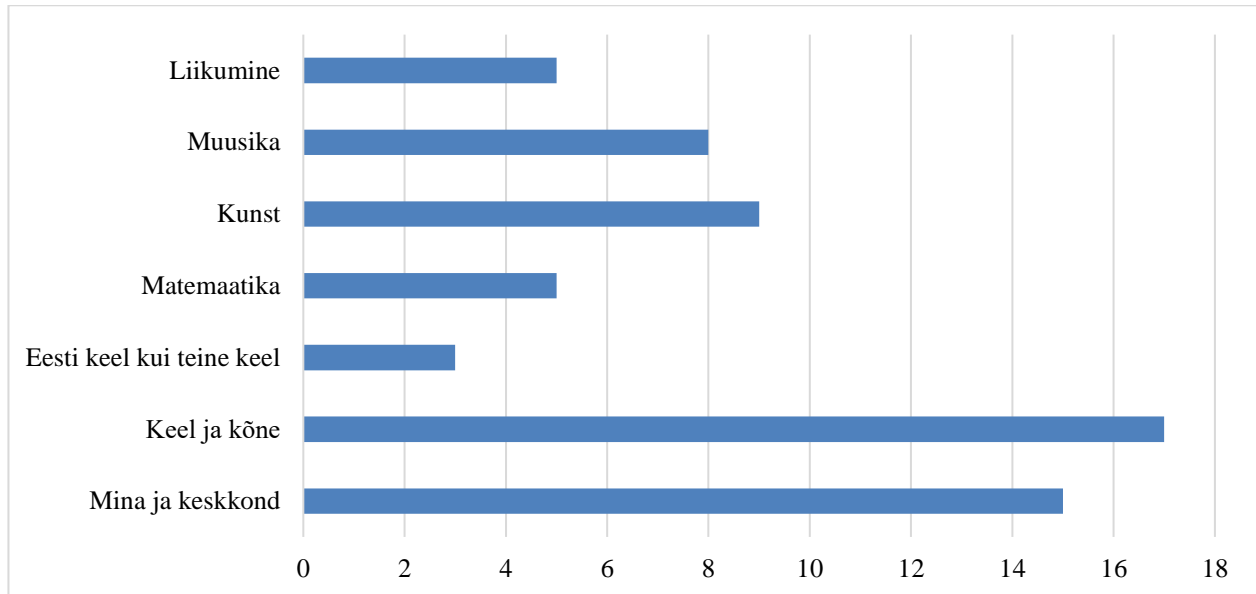

Joonis 8. Laste teadmised vanasõnadest – peast tundvate vanasõnade hulk ja laste arvuline jaotus.

Küsimusele „Kui palju Teie arvates Teie rühma lastele vanasõnad meeldivad?“ vastas suurem osa õpetajaid (Lisa 6), et nende rühma lastele vanasõnad meeldivad (15). Arvestatav osa (6) õpetajaid ei osanud hinnata vanasõnade meeldivust nende rühma laste seas ning üks õpetaja leidis, tema rühma lastele vanasõnad pigem ei meeldi. Vanasõnade kasutamist tänapäeval lasteaia õppe- ning kasvatustegevustes (Lisa 7) ei osanud hinnata pooled vastanutest (9) või oldi arvamusel, et vanasõnu kasutatakse pigem vähe (8). Kolme õpetaja meelest kasutatakse neid väga vähe, samas valisid kaks õpetajat variandi „pigem palju“.

Lisas 8 toodud tabelis on kirjas õpetajate arvamused vanasõnade õpetamise tähtsusest tänapäeval (Lisa 8). Need on jaotatud kolme rühma: pärimuse edasikandmine, vanasõnade kasutamine õpetamiseks ja filosoferimiseks ning elulisteks olukordadeks. Enim näiteid töid õpetajad just viimase kohta (filosofeerimine ning elulistes olukordades kasutatavad vanasõnad). Leiti, et vanasõnu on hea kasutada lastega arutlemiseks ning põhjuse ja tagajärje seose õpetamiseks. Samuti oldi arvamusel, et vanasõnad oskavad panna lapsed mõtisklema vanasõnades mõnikord peidetud tähenduste üle. Teine põhjus vanasõnade kasutamiseks oli õpetlikkus: hea vahend laste sõnavara ning mõtlemisoskuse arendamiseks ja silmaringi avardamiseks. Kolmas põhjus vanasõnade õpetamiseks on õpetajate arvates pärimuse edasikandmine ning vanavanemate tarkuste väärtustamine.

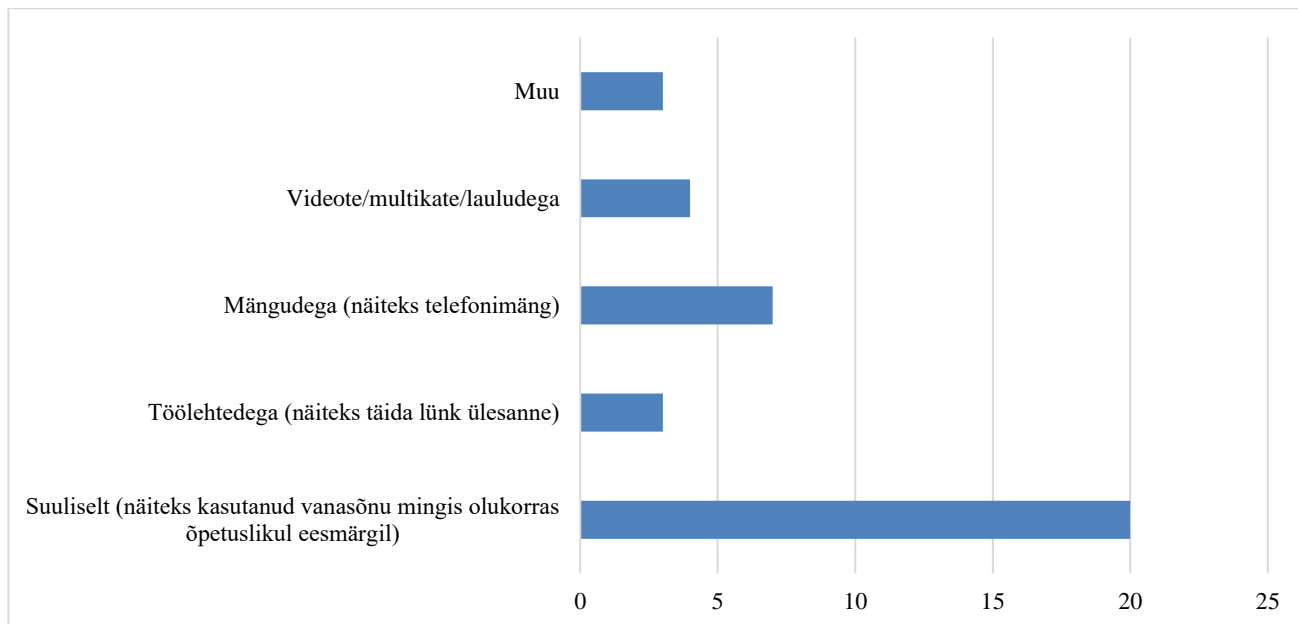
Autor soovis veel teada saada, millises tegevustes ja mis eesmärgil lasteaiaõpetajad vanasõnu rakendavad (joonis 11). Selgus, et kõige rohkem lõimivad õpetajad vanasõnu valdkondade „mina ja keskkond“ (15) ning „keel ja kõne“ (17) õppe- ja kasvatustegevustesse. Ainult kolm õpetajat valis vastuse „eesti keel kui teine“ keel.

Joonis 11. Vanasõnade lõimine õpetegevustes.

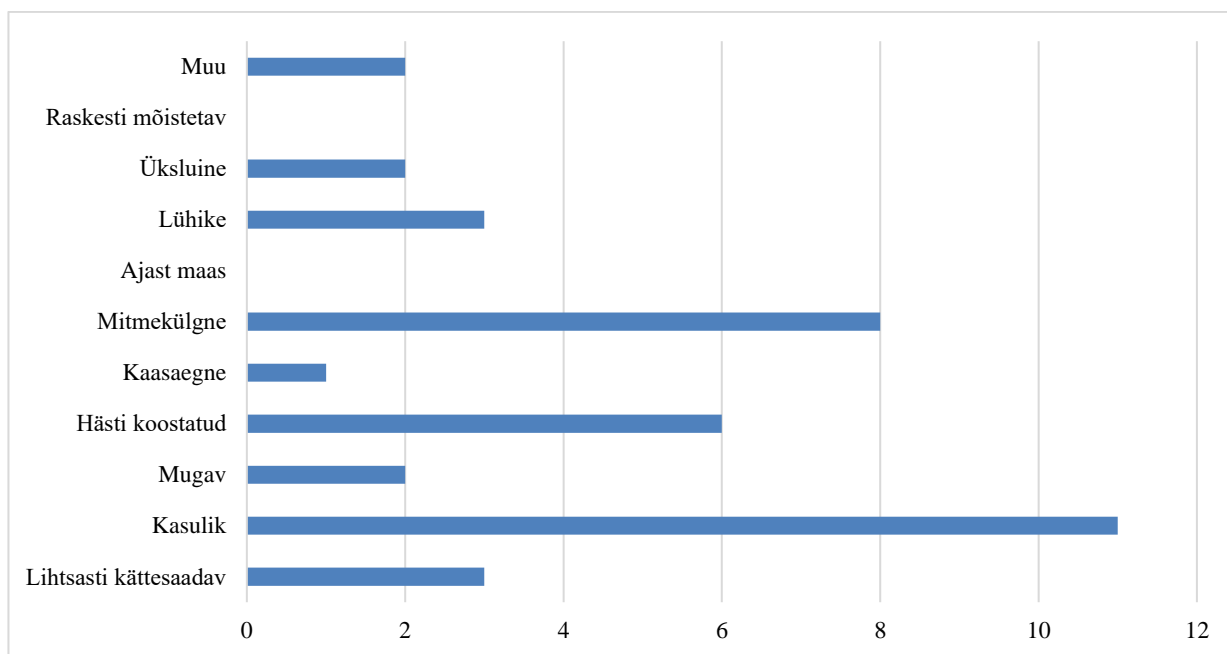
Peaaegu kõik õpetajad olid nõus, et vanasõnad on lastele väärtuste õpetamiseks (Lisa 9) väga kasulikud (9) või pigem kasulikud (11). Sarnaselt eelmisele leidsid vastanud, et ka laste kõne arendamiseks on vanasõnade kasutamine oluline. Üksnes kaks õpetajat ei osanud hinnata vanasõnade kasutamise kasulikkust laste kõne arendamiseks (Lisa 10) ega väärtuste õpetamiseks (Lisa 9). Lisaks paluti valimis osalenutel tuua näiteid erinevatest väärtustest ning sotsiaalsetest oskustest, mida saab vanasõnade abil õpetada (Lisa 11). Kõige rohkem mainiti väärtust „hoolivus“ ning teiseks esitatud variandiks sai sotsiaalne oskus, milleks oli teistest hoolimine ja arusaamine. Üks õpetaja kirjutas, et tema arvates saab kõiki väärtusi ning sotsiaalseid oskusi vanasõnadega õpetada ning arendada.

Kolmanda uurimisküsimusega soovis autor teada saada, kuidas ja millisel viisil lõimivad lasteaiaõpetajad vanasõnu õppetöösse. Peaaegu kõik õpetajad (20) on kasutanud vanasõnu suuliselt õppe- ja kasvatustegevustes. Seitse õpetajat on kasutanud vanasõnu erinevates mängudes, kolm toetunud töölehtedele ning neli õpetajat on näidanud videoid, multikaid või laule vanasõnade kohta. Vastuse variandi „muu“ valinute hulgas kirjeldas üks õpetaja, et ta on ise mõelnud välja terve mängu vanasõnade kohta, mida ta kutsub „vanasõnade redeliks“ (Joonis 14).

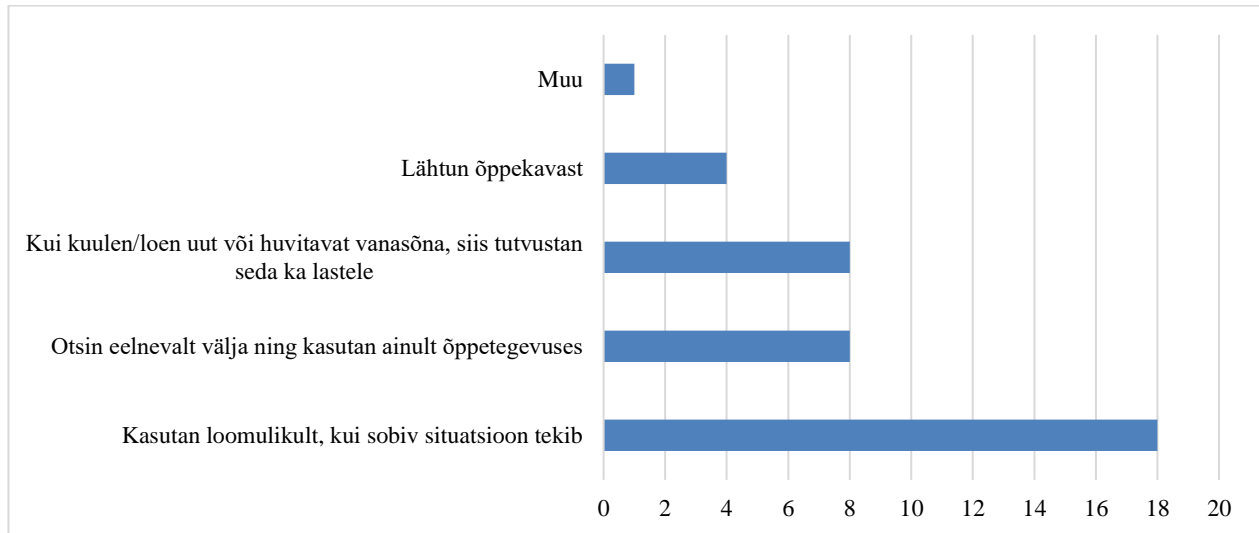
Joonis 14. Õpetajate viisid vanasõnade kasutamiseks õppe- ja kasvatustegevustes.

Lasteaiaõpetajatel paluti ka hinnata lasteaiaaegsetele mõeldud õppematerjalides leiduvate vanasõnade mahtu. Lisas 12 on näha, et peaaegu poolte õpetajate (11) arvates leidub neis vanasõnu vähe. Viis õpetajat ei osanud sagedust hinnata ning neli õpetajat arvas, et pigem leidub neid palju. Olemasolevaid õppematerjale vanasõnade jaoks hinnati kasulikeks (11 vastanut). Kaheksa õpetaja arvates on õppematerjalid mitmekülgsed ning kuue õpetaja arvates on need hästi koostatud. Pigem ei peetud konkreetseid õppematerjale lihtsasti kättesaadavaks. Kolm õpetajat tundis, et õppematerjalid on lühikesed ning kahe arvates üksluised. Mitte keegi õpetajates ei arvanud, et õppematerjalid on ajast maas või raskesti mõistetavad (Joonis 16).

Joonis 16. Õpetajate hinnang vanasõnadega seotud õppematerjalide kohta.

Peaaegu kõik valimis osalenud (18) kasutavad vanasõnu õppe- ja kasvatustegevustes loomulikult, kui sobiv situatsioon tekib. Jooniselt 17 on näha, et kaheksa õpetajat otsivad eelnevalt vanasõnad välja, et kasutada neid ainult õppetegevustes ning 8 õpetajat tutvustavad lastele vanasõnu siis, kui nad kuulevad/loevad mõnda uut või huvitavat vanasõna. Neli õpetajat lähtuvad õppekavast vanasõnu õppe- ja kasvatustegevustes kasutades.

Joonis 17. Õpetajate põhjused vanasõnade kasutamiseks õppe- ja kasvatustegevustes.

Vanasõnade lõimimine õppe- ja kasvatustegevustesse on enamasti lihtne (10 vastanut). Põhjendati, et vanasõnad on elust enesest, seega neid on hea n-õ varnast võtta ning sobivas situatsioonis kasutada. Viie õpetaja arvates oli vanasõnade kasutamine lihtne, kui nad on ette valmistunud. Oma valikut põhjendati sellega, et vanasõnade valik on vaja hoolikalt läbi mõelda, sest kui lapsed ei saa neist aru, pole vanasõnade kasutamisest pole kasu. „Nii lihtne kui raske“ (3) oli nende õpetajate arust, kelle sõnul on neil olemas vanasõnade baas, kuid need ei sobi alati igasse olukorda, seega on vaja uusi vanasõnu juurde uurida. Õpetajad, kelle arvates on vanasõnade lõimimine raske (4), ütlesid, et neil puudub vastav vanasõnade baas, mille abil vanasõnu vastavatesse õppe- ja kasvatustegevustesse lõimida. Üldiselt aga õpetajatele meeldib vanasõnu õppe- ning kasvatustegevustes kasutada (Lisa 13). Vaid 3 õpetajat vastasid, et neile ei meeldi või nad ei oska öelda.

Tabel 4. Õpetajate hinnang vanasõnade lõimimise kohta

Vastused	Esinemissagedus
Lihtne	10
Raske	4
Lihtne, kui oled valmistunud	5
Nii lihtne kui raske	3

4. Arutelu

Käesoleva töö eesmärk oli välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnade tähtsustamise ja õppetegevustesse lõimimise kohta. Eesmärgi täitmiseks püstitati järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas ja miks tähtsustavad lasteaiaõpetajad vanasõnade kasutamist 6–7-aastaste laste rühmas?
2. Millisteks tegevusteks ja mis eesmärgil lasteaiaõpetajad vanasõnu rakendavad?
3. Kuidas ja millisel viisil lõimivad lasteaiaõpetajad vanasõnu õppetöösse?

Uurimuse tulemused näitavad vaid Põlvamaa lasteaedade koolieelikute rühma või liitrühma (kus on mõni koolieelik) õpetajate arvamusi, seega ei ole üldistavad.

Taustainfo saamiseks oli kuus küsimust. Need uurisid õpetajate tööstaaži ning seda, millises rühmas õpetajad töötavad. Samuti paluti vastajatel kirjutada mõni vanasõna, mida nad õppetöös kasutavad, hinnata oma rühma laste teadmisi vanasõnadest ning valida, millised omadused seostuvad vanasõnadega. Õpetajate tööstaaži küsides sai teada, kas vastanud olid suuremalt jaolt nooremad õpetajad või vanemad õpetajad, mis annab aimu sellest, kuidas erinevas vanuses õpetajad suhtuvad vanasõnade kasutamisse.

Esimene uurimisküsimus „Kuidas ja miks tähtsustavad lasteaiaõpetajad vanasõnade kasutamist 6–7-aastaste laste rühmas?“ selgitas välja, et suurem osa õpetajaid nõustusid, et vanasõnade kasutamine lasteaia õppe- ja kasvatustegevustes on tähtis, kuid neid, kes vanasõnu igapäevaselt praktiseerivad, on vähem. Hoolimata sellest, et vanasõnade kasutamine on lasteaiaõppetegevuses oluline, oldi pigem arvamusel, et tänapäeval tehakse seda vähe. Kõikide vastanud õpetajate sõnul tunnevad nende rühma lapsed keskmiselt kolme vanasõna peast. Vanasõnade peast tundmine aitab arendada lasteaialapse mälu. Mälu koos tähelepanu ning tajuga on infotöötlusoskused, mis aitavad lapsel omakorda omandada teisi uusi oskusi ja teadmisi (Palts & Häidkind, 2014). Selle väikse numbri põhjuseks võib olla see, et õpetajad ei kasuta eriti vanasõnu igapäevaselt lastega suhtlemisel. Küsitluse põhjal selgus, et suurem osa vastanutest kasutab vanasõnu korra nädalas või siis, kui tekib sobiv hetk. Heaks võrdluseks saab tuua erinevaid luuletusi ja salme, mida on lastel kindlasti mitmeid peas, sest nad kuulevad neid igapäevaselt näiteks hommikuringides. Lasteaiaõpetajate vähest huvi vanasõnade kohta ei saa põhjendada vanasõnade meeldimise või mittemeeldimisega, kuna õpetajate vastused küsimusele „Kui palju Teie arvates Teie rühma lastele vanasõnad meeldivad?“ vastas suurem osa õpetajatest, et pigem meeldivad või väga meeldivad. Vanasõnade olemuse tõttu (lühikesed ning sageli riimuvad fraasid) võibki neid võrrelda luuletuste ning liisusalmidega, mis samuti meeldivad lasteaiaalistele lastele. Põhjuseks on

nende kunstilisus ning mõningane iseäralikkus, mis lapsi paelub (Powell, 2021).

Teise uurimisküsimuse „Millisteks tegevusteks ja mis eesmärgil lasteaiaõpetajad vanasõnu rakendavad?“ puhul selgus, et kõige enam kasutavad õpetajad vanasõnu keele ja kõne valdkonna tegevusteks, lastele põhjuse ja tagajärgede seose selgitamiseks, lastega filosofoerimiseks ning pärimuse edasikandmiseks. Samuti olid õpetajad nõus, et vanasõnad on ka väärtuste kujundamisel head abivahendid. Õpetajate lemmikväärtused ning sotsiaalsed oskused, mida vanasõnadega arendada, olid hoolivus, teiste mõistmine ning sallivus. Need kolm väärtust aitavad rühmaruumis säilitada ühtehoidvat ning sõbralikku keskkonda (Piht & Nurk, 2017). Vastuste põhjal on näha, et õpetajad kasutavad vanasõnu väga traditsioonilistel viisidel. Vanasõnad on kõnekujundid ehk metafoorid (Krikmann, 2002) ning sellepärast on neid hea kasutada lastele kõne õpetamiseks ning lastega filosofoerimiseks. Vanasõnadega on hea kujundada laste väärtusi, sest nad on lühikesed ning meelde jäävad, ent samas õpetlikud (Ülavere & Tammik, 2017).

Kolmanda uurimisküsimuse „Kuidas ja millisel viisil lõimivad lasteaiaõpetajad vanasõnu õppetöösse?“ vastused näitasid, et õpetajad kasutavad vanasõnu enim suuliselt ning siis, kui tekib nende kasutamiseks sobiv hetk. See näitab, et õpetajatel on olemas teatud vanasõnade baas, mida nad kasutavad, kuid mis võib tähendada, et mõned õpetajad ei näe vajadust uute vanasõnade õppimiseks. Järgmise küsimusega, mis palus õpetajatel hinnata vanasõnade lõimimist, tuleb see samuti välja. Õpetajad, kelle arust ei ole lõimine lihtne, põhjendasid oma valikut sellega, et nad ei mõtle igapäevaselt vanasõnadele (need jäävad tagaplaanile) või nad ei tunne nii palju vanasõnu, et neid enesekindlalt igapäevaselt kasutada. Õpetajate vähene vanasõnade lõimine õppetöös võib tuleneda ka sellest, et õpetajate arust leidub just lasteaiaaalistele mõeldud õppematerjalides vanasõnu pigem vähem. Samas leiti, et olemasolevad materjalid on kasulikud ning hästi koostatud. Näiteks on Eestis olemas Tarkuste Hoidise meetodika, mis keskendub lasteaialastele vanasõnade kaudu väärtuste õpetamist, eesti pärimuse väärtustamist ning esivanematega sidemete loomist (Mitt, 2013). Samuti selgus Kõivu (2011) bakalaureusetöö uuringust, et II kooliastme õpetajatele meeldis inglise keeles loodud õppevahend, mille abil saab inglise keelt, kui võõrkeelt õpetada vanasõnade kaudu. Lasteaiaõpetajad saavad neid õppematerjale oma õppekavaga kohandada.

4.1 Bakalaureusetöö praktiline väärtus ning kitsaskohad

Bakalaureusetöö praktiliseks väärtuseks võib pidada uurimustulemusi, millest selgus, et õpetajad olid tuttavad vanasõnadega ning arvasid neid olevat kasulikeks abivahenditeks lasteaia õppe- ja kasvatustegevustes. Samas selgus ka asjaolu, et õpetajad praktiseerisid

vanasõnu pigem vähem tulenevalt õppematerjalide vähesusest ning õpetajate erinevatest huvitasemetest vanasõnade vastu. Tulemuste abil on võimalik lasteaiaõpetajatel aidata paremini aru saada vanasõnade kasulikkusest lasteaia õppe- ja kasvatustegevustes. Samuti aitab uuring motiveerida õpetajaid või näiteks folkloriste looma uusi ning kaasaegsemaid õppematerjale vanasõnade õpetamiseks eelkooliealistele lastele.

Bakalaureusetöö kitsaskohaks võib pidada väheseid vastuseid ning küsimustiku läbiviimise viisi. Autori arvates ei saa ankeedi elektroonselt lasteaedadesse laialisaatmise puhul teada, kas vastajad vastasid küsimustele piisava põhjalikkusega. Samuti ei saa antud teemast ulatuslikku ülevaadet, kuna 14 lasteaiast tuli tagasi vaid 22 ankeeti.

Tänuõnad

Autor tänab oma juhendajaid, kes aitasid ning toetasid töö valmimist. Tänuõnad lähevad ka autori õele, kes vaatas töö üle, ning elukaaslasele, kes andis motivatsiooni. Samuti tänab autor ankeedile vastanud koolieelse lasteasutuse õpetajaid.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Annabel Rein

/allkirjastatud digitaalselt/

18.05.2021

Kasutatud kirjandus

- Agur, I. (2017). *Nutiseadmete kasutamise võimalused ja riskid väikelaste arengus: Tartu linna sõimerühmade õpetajate hinnangud*. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut.
- Anton, M. (2012). *Lasteaiaõpetajate ja lapsevanemate tõlgendused lasteaiaõpetaja tööst*. Tartu Ülikool, Haridusteaduste instituut.
- Aruste, S. (2014). *Lasteaiaõpetajate hinnangud väärtuskasvatusemetoodikale Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil*. Tartu Ülikool, haridusteaduste instituut.
- Beilmann, M. (2020). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Allikas: <http://samm.ut.ee/k%C3%BCsimustiku-koostamine>
- Cowan, K. (2019). *Inglise keele õpetajate arvamused vanasõnade õpetamise kohta III kooliastmes*. Tartu Ülikool, haridusteaduste instituut.
- Doyle, C. C. (2015). 12 Proverbs in Literature. Allikas: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.2478/9783110410167.12/html>
- Erelt, M., Erelt, T., & Ross, K. (2007). *Eesti Keele Käsiraamat. Leksikoloogia. Leksikoloogia harud. Fraseoloogia*. Allikas: Eesti Keele Instituut: <https://www.eki.ee/books/ekk09/index.php?p=6&p1=5&id=544>
- Erelt, M., Erelt, T., & Ross, K. (2007). *Eesti Keele Käsiraamat. Leksikoloogia. Leksikoloogia harud. Täendusülekanded*. Allikas: Eesti Keele Insituut: https://www.eki.ee/books/ekk09/index.php?link=L_45
- Goullier, F., Carré-Karlinger, C., Orlova, N., & Roussi, M. (2015). *Alushariduse õpetajate Euroopa mapp. Mitmekeelne ja kultuuridevaheline mõõde*. Euroopa Nõukogu. Euroopa Nüüdiskeelte Keskus. Allikas: https://www.hm.ee/sites/default/files/alushariduse_opetajate_euroopa_mapp_0.pdf
- Guo, H. (2018). *A Study on the Educational Strategy of Using Folktales in Kindergarten*. Allikas: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/icemaess-18/25906295>
- Häidkind, P., Palts, K., Pillmann, J., Ennok, K., Villems, K., & Peterson, T. (2014). *Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele*. Allikas: https://www.hm.ee/sites/default/files/juhendmaterjal_alusharidus.pdf
- Innove. (n.d.). *Õppevara ja metoodikad. Keelekümblus*. Allikas: <https://www.innove.ee/oppevara-ja-metoodikad/keelekumblus/>
- Kaasaja õpiteooriate lähtepunktid. Jean Piaget*. (n.d.). Allikas: http://stud.sisekaitse.ee/Teppan/Opiteooriad/jean_piaget.html
- Kalind, A.-M. (2017). *Lasteaiaõpetajate arvamused enda valmisolekuks tööks uusimmigrantlastega*. Tartu Ülikool, haridusteaduste instituut.

- Kaljumäe, K. (2010). *Eesti laste kõne arengust 16-30 kuu vanuste laste näitel*. Tartu Ülikool, psühholoogia instituut.
- Kask, M. (2014). *Sokraatiline meetod - vahend moraaliteadmiste saavutamiseks või protreptika?* Tartu Ülikool, filosoofia ja semiootika instituut.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). (R. Teataja, Koostaja) Allikas:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917>
- Krikmann, A. (1997). *Sissevaateid folkloori lühivormidesse I. PIIRJUHT JA ŽANRISUHTEID EESTI MATERJALIS*. Allikas:
<https://www.folklore.ee/~kriku/LEX/LOENG2.HTM>
- Krikmann, A. (1997). *Sissevaateid folkloori lühivormidesse I. PÕHIMÕISTEID. ŽANRISUHTEID. ÜLDPROBLEEME*. Allikas:
<http://www.folklore.ee/~kriku/PARINTRO/Parintro.pdf>
- Krikmann, A. (2002). *Ütluste semantikast*. Allikas: <http://haldjas.folklore.ee/~kriku/RETSEM/>
- Krikmann, A., & Hussar, A. (1984). *Vanasõnaraamat*. Tallinn: Eesti Raamat.
- Kutsestandard: Õpetaja, tase 6. (2018). *Sihtasutus Kutsekoda*. Allikas:
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10640560>
- Kõiv, H. (2011). *Vanasõnade kasutamine inglise keele kui võõrkeele osaoskuste õpetamisel ja väärtustest kõnelemisel II kooliastmes*. Tartu Ülikool, haridusteaduste instituut.
- Lilienthal, M. (2010). *Tarkuste hoidise abil lasteaias väärtuste kasvatamine*. Allikas:
<http://www.lasteaed.net/2010/08/06/tarkuste-hoidise-abil-lasteaias-vaartuste-kasvatamine/>
- Mistry, R. S., Nenadal, L., Hazelbaker, T., & Griffin, K. M. (2017). *Promoting Elementary School-Age Children's Understanding of Wealth, Poverty, and Civic Engagement*. Allikas:
<https://www.proquest.com/openview/d30288eec1fe2853386b3139ae8c12cb/1?pq-origsite=gscholar&cbl=34676>
- Mitt, M. (2012). *Väärtuskasvatus tarkuste hoidise abil: Eesti rahvapärilisel põhinev metoodika lasteaedadele, algkoolidele ja lapsevanematele*. . MTÜ Väärtuskoolitus.
- Mitt, M. (2013). *Lastega filosoferimine - super metoodika!* Allikas:
<http://www.vaartuskoolitus.ee/lastega-filosofeerimine-super-metoodika/>
- Mitt, M. (2013). *Väärtuskasvatus vanasõnade abil*. Allikas:
<https://opleht.ee/2013/01/vaartuskasvatus-vanasonade-abil/>
- Nafissi, Z., & Shafiee, Z. (2019). *Teachers' roles in early childhood English language pedagogy: beliefs of kindergarten English language teachers*. Journal of Early Childhood Teacher Education.

- Normann, E. (1955). *Valimik Eesti vanasõnu*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- Odejobi, C., Ajayi, H., & Olokunlade, C. (2014). *Pictorial Reading Strategy and the Learning of Proverbs and Riddles among Primary School Pupils*. Allikas: <https://www.semanticscholar.org/paper/Pictorial-Reading-Strategy-and-the-Learning-of-and-Odejobi-Ajayi/a9c0f9d2a384e16c359e26ae1bb4bfa4f31cbf3f>
- Paabut, M. (2018). *Vaatlusmõõdiku koostamine lasteaiadõpetajate poolse õpikeskkonna kujundamise hindamiseks*. Tartu Ülikool, haridusteaduste instituut.
- Padrik, M., & Hallap, M. (2008). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. (E. Kikas, Ed.) Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Padrik, M., & Hallap, M. (2009). *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad*. (E. Sepp, Ed.) Kirjastus Studium.
- Pahk, K. (2017). *Lasteaiadõpetajate arvamused sotsiaalsete oskuste arendamisviiside kohta lasteaias*. Tartu Ülikool, haridusteaduste instituut.
- Petuhhova, J. (2017). *Eesti ja vene vanasõnade mõistmine II kooliastmes varase keelekümbelse õpilastel*. Tartu Ülikool, eesti ja üldkeeleteaduste instituut.
- Piht, S., & Nurk, K. (2017). *Põhiväärtused – sallivus, hoolivus, austus ja julgus – kuulamisülesannete programmi „Kiusamisest vabaks“ metoodika kasutamisel*. Allikas: <http://kiusamisestvabaks.ee/huvitavat-lugemist-spetsialistile/pohivaartused-sallivus-hoolivus-austus-ja-julgus-n264>
- Powell, N. (2021). *The Poetry of Early Childhood*. Allikas: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/494184/Powell_N_Theseus_Final_Poetry_Early_Childhood.pdf?sequence=2&isAllowed=
- Raadik, M., Erelt, T., Leemets, T., Mäearu, S., & Raadik, M. (Eds.). (2018). *ÕS = Eesti õigekeelsussõnaraamat*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Salm, K. (2012). *Kujundlikkuse käsitlemine eesti keele ja kirjanduse õppematerjalides põhikooli III astmes*. Tartu Ülikool, eesti keele ja üldkeeleteaduse instituut.
- Sana' Ababneh, M. K.-A. (2017). *Proverbs, Anti-Proverbs and Language Learning*. Allikas: <http://www.scholink.org/ojs/index.php/selt/article/view/1150/1282>
- Sullivan, A., & Brown, M. (2015). *Reading for pleasure and progress in vocabulary and mathematics*. Allikas: <https://onlinelibrary-wiley.com.ezproxy.utlib.ut.ee/doi/pdfdirect/10.1002/berj.3180>
- Säre, E. (2013). *Lastega filosoferimisest*. Allikas: <https://sisu.ut.ee/oppemeetodid2/1-kuidas-%C3%B5piobjekti-kasutada>

- Tatrik, K. (2016). *Väga pikki päevi lasteaias veetvate laste sõnavara on väiksem kui kodustel*.
Allikas: <https://novaator.err.ee/259782/vaga-pikki-paevi-lasteaias-veetvate-laste-sonavara-on-vaiksem-kui-kodustel>
- Taylor, A. (1931). *The Proverb. Cambridge, Mass.* Allikas:
<http://www.folklore.ee/~kriku/PARINTRO/taylor.htm>
- Teras, E. (2019). *Hoolivuse- ja sõpruse-teemaliste vanasõnade mõistmine 6-7aastastel lastel*.
Tartu Ülikool, haridusteaduste instituut.
- Tuuling, L. (2009). *Mängu ja lapse arengu seos*. Allikas:
<https://www.tlu.ee/opmat/rk/2009/Lehte%20Tuuling%20-%20RKA6022%20M%E4ng%20ja%20lapse%20areng/3.%20teema/MANGU%20TAHTSUS%20LAPSE%20ARENGUS.pdf>
- Uibu, K., & Voltein, E. (2010). *Eesti keel. Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. (E. Kikas, Ed.) Tartu: Tartu Ülikool.
- Uibu, K., Padrik, M., & Tenjes, S. (2016). Klassiõpetajate keele- ja suhtluseeskuju hindamine emakeeletunnis struktureeritud vaatluse teel. (42).
- Valk, A., & Sellio, R. (2018). *Lühianalüüs alusharidusest: osalus, kasulikkus, keelsus*.
Haridus- ja Teadusministeerium. Allikas:
https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/alusharidusvtk_analyys.docx.pdf
- Vapper, T. (2015). *Laps läheb lasteaiast kooli*. Allikas: <https://opleht.ee/2015/05/laps-laheb-lasteaiast-kooli/>
- Vares, R. (2016). *Kaheaastaste Eesti laste sõnavara suurusest*. Tartu Ülikool, psühholoogia instituut.
- Verschik, A. (2019). *Mitmekeelsus, keelekontaktid ja keeleline teadlikkus*. Allikas:
<http://kjk.eki.ee/ee/issues/2019/1-2/1128>
- Voolaid, P. (2010). *Miks põrand naksub? Sest targem annab järele. Keerdküsimuste suhetest vanasõnade ja kõnekäändudega*. Allikas:
http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2010_2/OK_2010-2_04.pdf
- Voolaid, P., Järv, R., & Ots, L. (2018). *Kes otsib, see leiab : 1111 eesti vanasõna selgituste ja kommentaaridega*. Tallinn: Rahva Raamat.
- Õunap, R. (2010). *Põhikooli- ja gümnaasiumiõpilaste fraseoloogiatundmine*. Tartu Ülikool, eesti ja üldkeeleteaduse instituut.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu.
- Ülavere, P., & Tammik, A. (2017). *Value Education in Estonian Preschool Child Care Institutions*. Allikas: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1146721.pdf>

LISA 1. Uurimuse ankeet

Lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnade rollist ja kasutamisest 6–7aastaste rühmas Põlvamaa lasteaedade näitel

Tere!

Minu nimi on Annabel Rein, olen Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava 3. aasta tudeng.

Uurin oma bakalaureusetöö raames lasteaiaõpetajate arvamusi vanasõnade rollist ja kasutamisest 6–7-aastaste rühmas Põlvamaa lasteaedade näitel.

Pöördun Teie poole palvega vastata alljärgnevale küsimustikule. Küsimustik on anonüümne ning selle täitmine võtab aega umbes 15 minutit.

Tänan Teid küsitluse täitmise ning abi eest!

Annabel Rein

annabel.rein@gmail.com

1. Tööstaaž lasteaiaõpetajana on...
  - 0–5 aastat
  - 6–15 aastat
  - 16–25 aastat
  - 26–35 aastat
  - Rohkem kui 36 aastat

2. Millises rühmas Teie töötate?
  - Vanem rühm (6-7aastased)
  - Liitrühm (2-7aastased)
  - Erirühm

Üldised teadmised vanasõnadest

3. Mis sõnadega seostuvad vanasõnad Teie jaoks?
- Vanad
  - Õpetlikud
  - Ajatud
  - Kasulikud
  - Targad
  - Keerulised
  - Ebavajalikud
  - Muu:_____
4. Kuidas hindate oma rühma laste teadmisi vanasõnade valdkonnast?
- Väga head
  - Pigem head
  - Ei oska öelda
  - Pigem halvad
  - Väga halvad
5. Palun kirjutage mõni vanasõna, mida olete õppetöös kasutanud.
- _____
6. Kes peaksid Teie arust vanasõnu lastele tutvustama?
- Vanemad
  - Lasteaiaõpetajad
  - Kooliõpetajad
  - Vanavanemad
  - Õppematerjalid
  - Sõbrad
- Muu:_____

Vanasõnade tähtsus

7. Miks Teie arvates oleks vaja tänapäeval lastele vanasõnu õpetada?
- _____
8. Kui palju Teie kasutate vanasõnu igapäevaelus lastega suhtlemisel?
- Mitu korda päevas
  - Kord päevas
  - Kord nädalas
  - Kord kuus
  - Siis, kui õppetegevus on seotud vanasõnadega
  - Muu:_____
9. Kuidas Teie hindaksite vanasõnade kasutamise tähtsust lasteaia õppetegevustes?
- Väga tähtis
  - Tähtis
  - Ei oska öelda
  - Pigem ei ole tähtis
  - Ei ole üldse tähtis

10. Mitut vanasõna tunnevad Teie rühma lapsed peast?

Mitte ühtegi

- 1-2
- 3-5
- 5-10

11. Mis mahus kasutatakse Teie arvates tänapäeval lasteaia õppe- ja kasvatustegevustes vanasõnu?

- Väga palju
- Pigem palju
- Ei oska öelda
- Pigem vähe
- Väga vähe

12. Kui palju Teie arvates Teie rühma lastele vanasõnad meeldivad?

- Väga meeldivad
- Pigem meeldivad
- Ei oska öelda
- Pigem ei meeldi
- Üldse ei meeldi

Vanasõnade kasutamise eesmärk

13. Millistes õppe- ja kasvatustegevustes Teie olete vanasõnu lõiminud?

- Mina ja keskkond
- Keel ja kõne
- Eesti keel, kui teine keel
- Matemaatika
- Kunst
- Muusika
- Liikumine

14. Kuidas Teie hindaksite vanasõnade kasutamist lastele väärtuste õpetamiseks?

- Väga kasulik
- Pigem kasulik
- Ei oska öelda
- Pigem ei ole kasulik
- Ei ole üldse kasulik

15. Kuidas Teie hindaksite vanasõnade kasutamist laste kõne arendamiseks?

- Väga kasulik
- Pigem kasulik
- Ei oska öelda
- Pigem ei ole kasulik
- Ei ole üldse kasulik

16. Milliseid väärtusi ning sotsiaalseid oskusi saab Teie arvates lastel vanasõnadega arendada? Palun tooge näiteid.

Vanasõnad õppetöös

17. Missugusel viisil Teie olete vanasõnu õppe- ja kasvatustegevustes õpetanud?

- Suuliselt (näiteks kasutanud vanasõnu mingis olukorras õpetuslikul eesmärgil)
- Töölehtedega (näiteks täida lünk ülesanne)
- Mängudega (näiteks telefonimäng)
- Videote/multikate/lauludega
- Muu:_____

18. Kuidas kasutate Teie vanasõnu õppe- ja kasvatustegevustes?

- Kasutan loomulikult, kui sobiv situatsioon tekib
- Otsin eelnevalt välja ning kasutan ainult õppetegevuses
- Kui kuulen/loen uut või huvitavat vanasõna, siis tutvustan seda ka lastele
- Lähtun õppekavast
- Muu:_____

19. Kui palju Teie hinnangul esineb lasteaiaaalistele mõeldud õppematerjalides vanasõnu?

- Väga palju
- Pigem palju
- Ei oska öelda
- Pigem vähe
- Väga vähe

20. Kui Teie olete kasutanud mõnda vanasõnade seotud õppematerjali, siis kuidas Teie hindaksite seda?

- Lihtsasti kättesaadav
- Kasulik
- Mugav
- Hästi koostatud
- Kaasaegne
- Mitmekülgne
- Ajast maas
- Lühike
- Üksluine
- Raskesti mõistetav
- Muu:_____

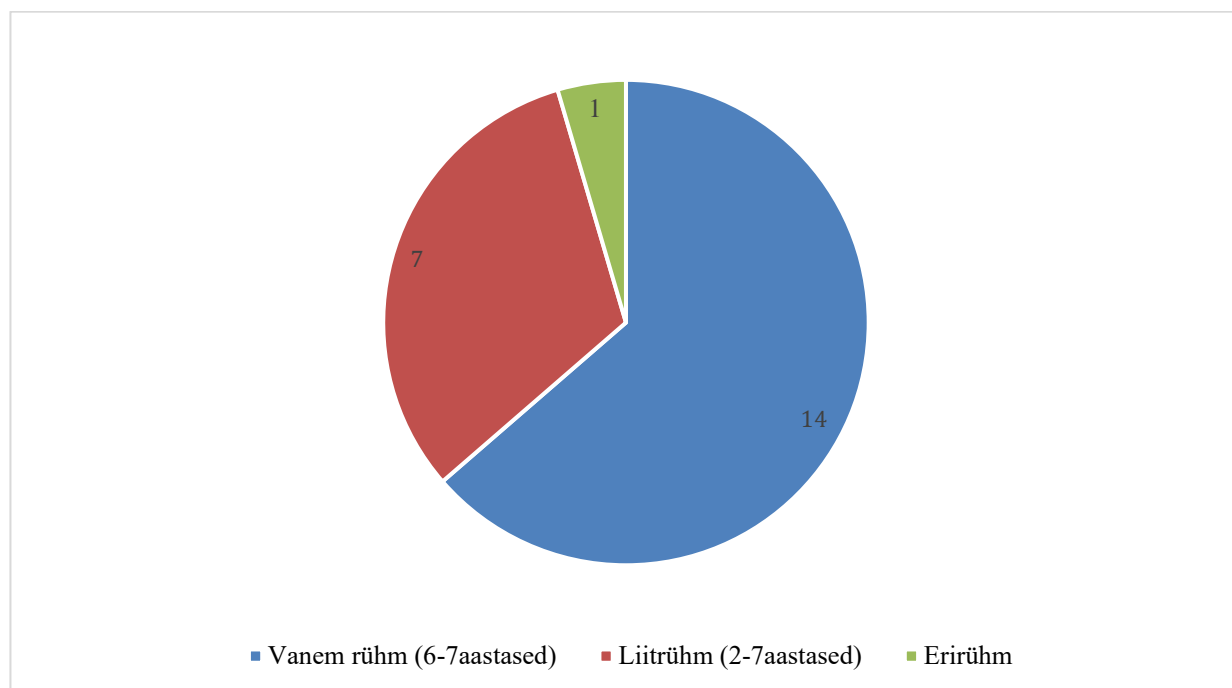
21. Kuidas hindate vanasõnade lõimimist õppe- ja kasvatustegevustesse? On see Teie arvates lihtne või raske? Miks Teie nii arvate?

_____

22. Kui palju Teile meeldib/ei meeldi kasutada vanasõnu õppe- ja kasvatustegevustes?

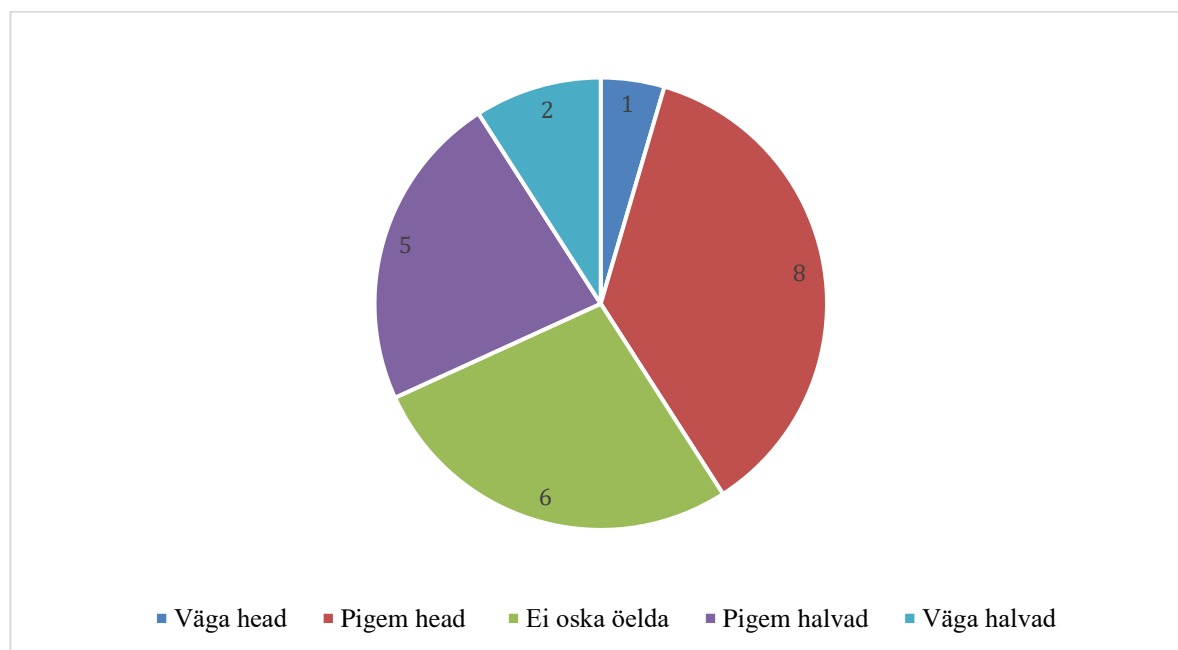
- Väga meeldib
- Meeldib
- Pigem meeldib
- Ei oska öelda
- Pigem ei meeldi
- Üldse ei meeldi

LISA 2. Õpetajate jaotus

Joonis 2. Õpetajate jaotus vastavalt sellele, millises rühmas nad töötavad.

LISA 3. Õpetajate hinnang laste teadmiste kohta

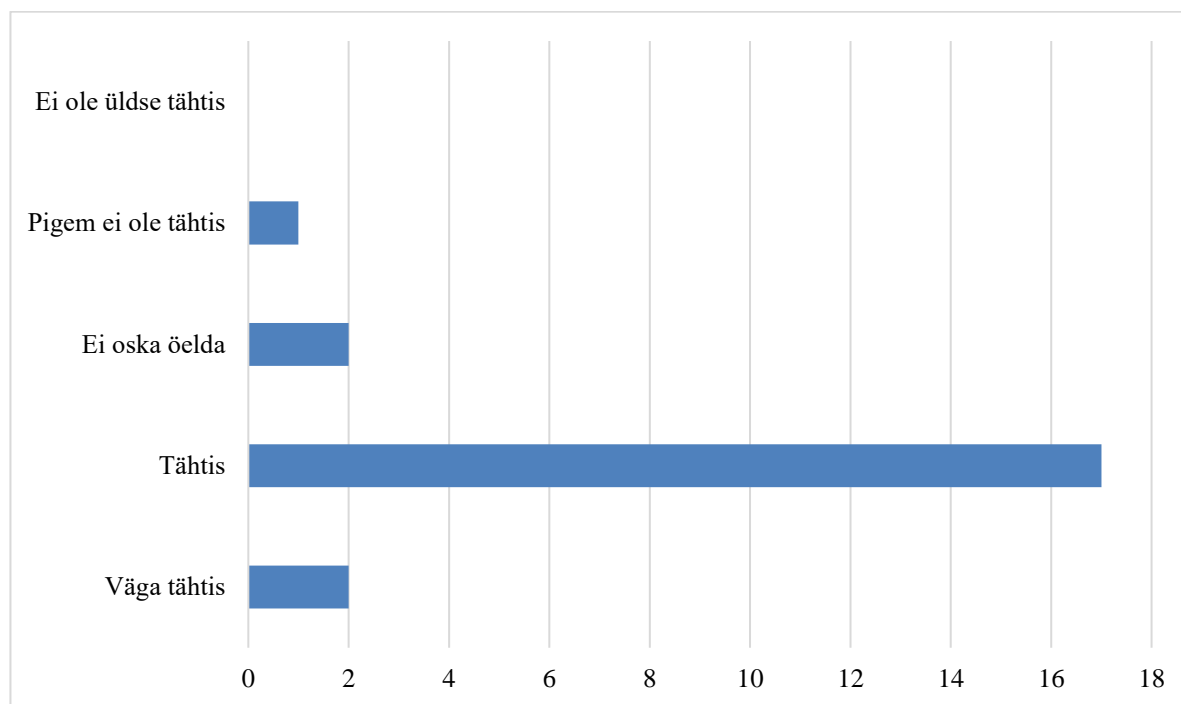
Joonis 4. Õpetajate hinnang oma rühma laste teadmiste kohta vanasõnadest.

LISA 4. Õppetöös kasutatud vanasõnad

Tabel 1. Vanasõnad, mida õpetajad on õppetöös kasutanud

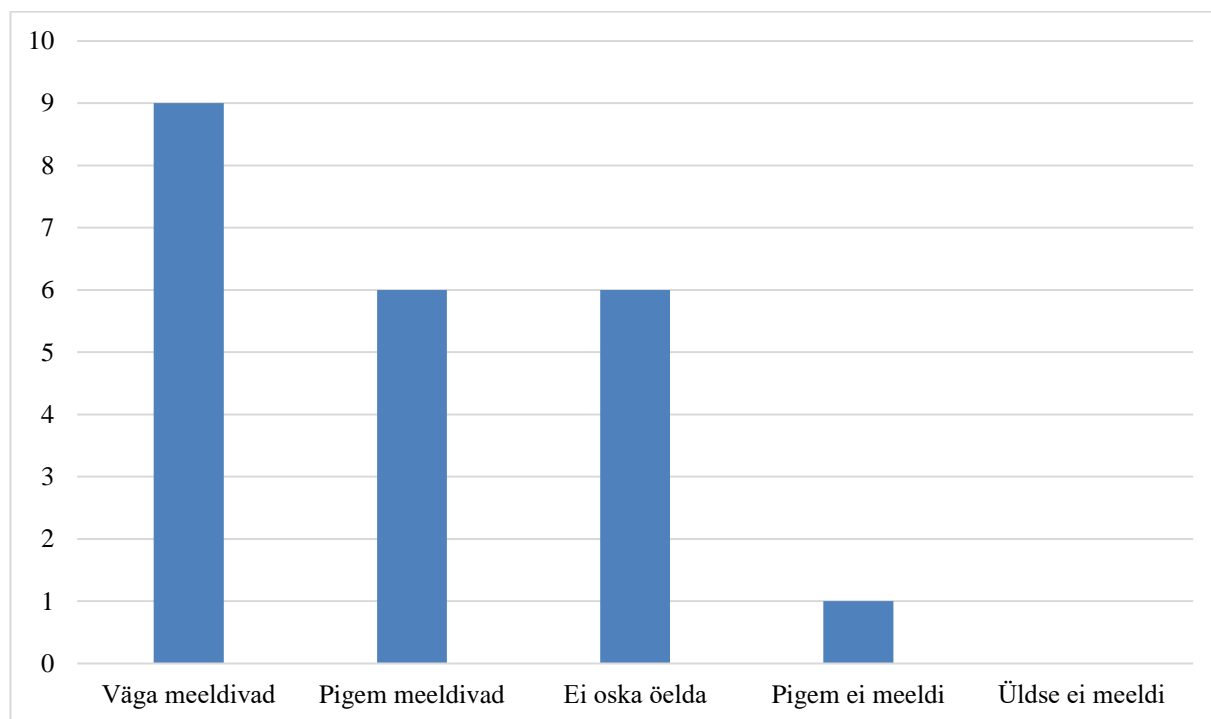
Vanasõna	Esinemissagedus
Harjutamine teeb meistriks	5
Targem annab järele	5
Enne mõttele, siis ütle	4
Töö kiidab tegijat	3
Tark ei torma	3
Tee tööd töö ajal, aja juttu jutu ajal	3
Kus viga näed laita, seal tule ja aita	3
Oma silm on kuningas	2
Heal lapsel mitu nime	2
9 korda mööda, üks kord lõika	2
Pada sõimab katelt, ühed mustad mõlemad	2
Enne varblane peos, kui tuvi (kurg) katusel	2
Enda silmas palki ei näe, teise silmas pindu küll	2
Valel on lühikesed jalad	2
Sõpra tunned hädas olles	1
Tarkus tuleb tasapisi	1
Pill tuleb pika ilu peale	1
Julge hundi rind on rasvane	1
Üks maja, sada elanikku	1
Kes teisele nime annab, see ise seda kannab	1
Kes tasa sõuab, see kaugele jõuab	1
Mida teed teisele, tuleb endale tagasi	1
Mida Juku ei õpi, seda Juhan ei tea	1
Pime kana leiab ka tera	1
Narri meest, mitte mehe mütsi	1
Pärast äikest tuleb päike	1
Ahnus ajab upakile	1
Kes püüab kõigest väest, saab üle igast mäest	1
Hea sõna ei tee kahju	1
Iga algus on raske	1
Leib vanem kui meie	1
Põld põline toitja	1
Leib on kibe kätte saada, aga magus süüa	1
Kes teisele auku kaevab, see ise sinna kukub	1

LISA 5. Vanasõnade kasutamise tähtsus

Joonis 7. Õpetajate hinnang vanasõnade kasutamise tähtsusele lasteaia õppetegevustes.

LISA 6. Vanasõnade meeldivus

Joonis 9. Lasteaiaõpetajate hinnang oma rühma laste vanasõnade meeldivuse kohta.

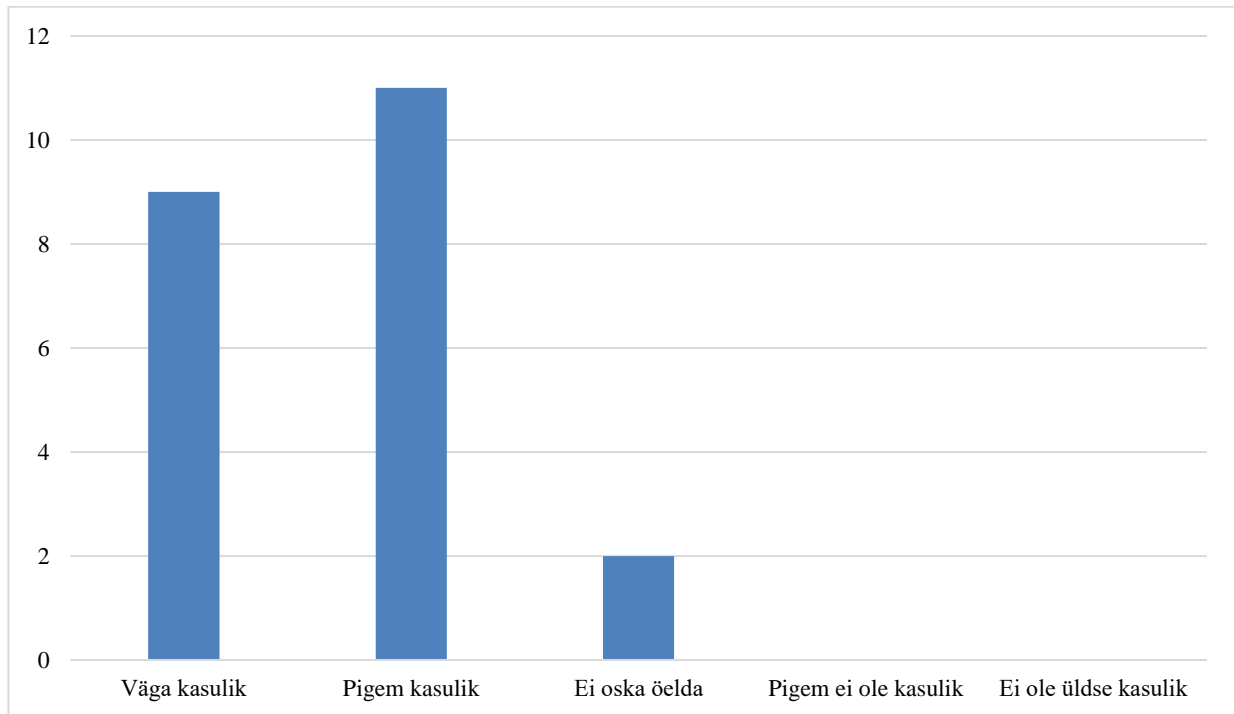

LISA 8. Vanasõnade õpetamine tänapäeval

Tabel 2. Õpetajate arvamus sellest, miks tuleks lastele tänapäeval vanasõnu õpetada

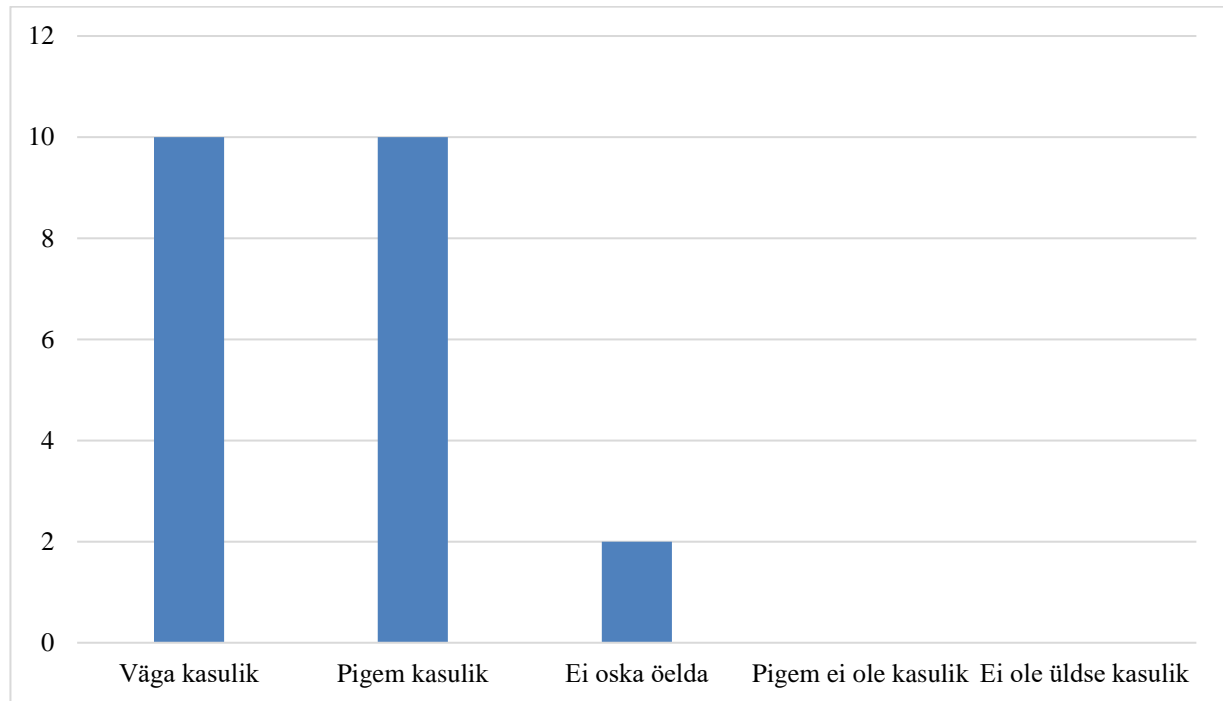
Põhjused	Õpetajate vastused
Pärimuse edasikandmine	pärimuse edasikandmine (esivanemate pärand ja pärandkultuur); lapsed väärtustaksid vanavanemate tarkusi; esiteks, see on meie esivanemate tarkuseterad; pärimuse edasi kandmine; vanasõnad hoiavad eesti riiki elus
Vanasõnade kasutamine õpetamiseks	see on näiteks üks võimalustest lapse sõnavara, ja mõtlemise arendamiseks jne; see laiendab laste silmaringi; sest need on õpetlikud; need on ajatud ja õpetlikud. lapsed saavad rikastada oma sõnavara, vanavanematega seob miski jne; vanasõnad arendavad laste sõnavara ning vastuseid põhjendama; sõnavara arendamiseks; samuti on lastel neid lihtne meelde jätta ning ise ka kasutada, kuna vanasõnad on n-ö meelde jäävad; ja sõnavara rikastamine; sõnavara rikastamine
Filosoferimine ning elulistes olukordades kasutamine	mõistaksid n-ö mõistukõnet; need on targad laused, mis panevad lapsed mõtlema põhjus-tagajärgedele, et vanasõna ei tähenda otseselt seda, vaid see on varjatud sõnum; salapärane ja saab lahti seletada. aegumatud õpetussõnad; panevad mõtlema (filosoferida hea); selles sisaldub vajalikke tarkuseteri, näpunäiteid igapäevaeluks; et lapsed leiaksid seoseid päris elust; vanasõnad on hea abivahend nt päevajooksul üleskekkivate konfliktide lahendusel kasutatud; enamjaolt on vanasõnad lühikesed ja löövad ning seotus otseselt elu endaga; teiseks panna lapsi mõtlema ja arutlema, miks on nii öeldud, mida õppida. vanasõnaga saab lapsele koos selgitustega edasi anda terve elu filosoofia, õpetada käitumisnorme, sotsialiseerumist ja lisaks on paljud vanasõnad naljakad, st humoorika sõnastusega; ma arvan, et need on hea ja lihtne viis õpetada lastele näiteks käitumisreegleid ning vanasõnade kõla on lastele põnevam, kui tavaliste reeglite üle kordamine; kuna tänu vanasõnadele saab lastega arutleda erinevatel teemadel; vanasõnad on ajatud ning neid saab kasutada peaaegu igas olukorras

LISA 9. Väärtuste õpetamine

Joonis 12. Lasteiaiaõpetajate hinnangud vanasõnade kasutamisele väärtuste õpetamiseks.

LISA 10. Kõne arendamine

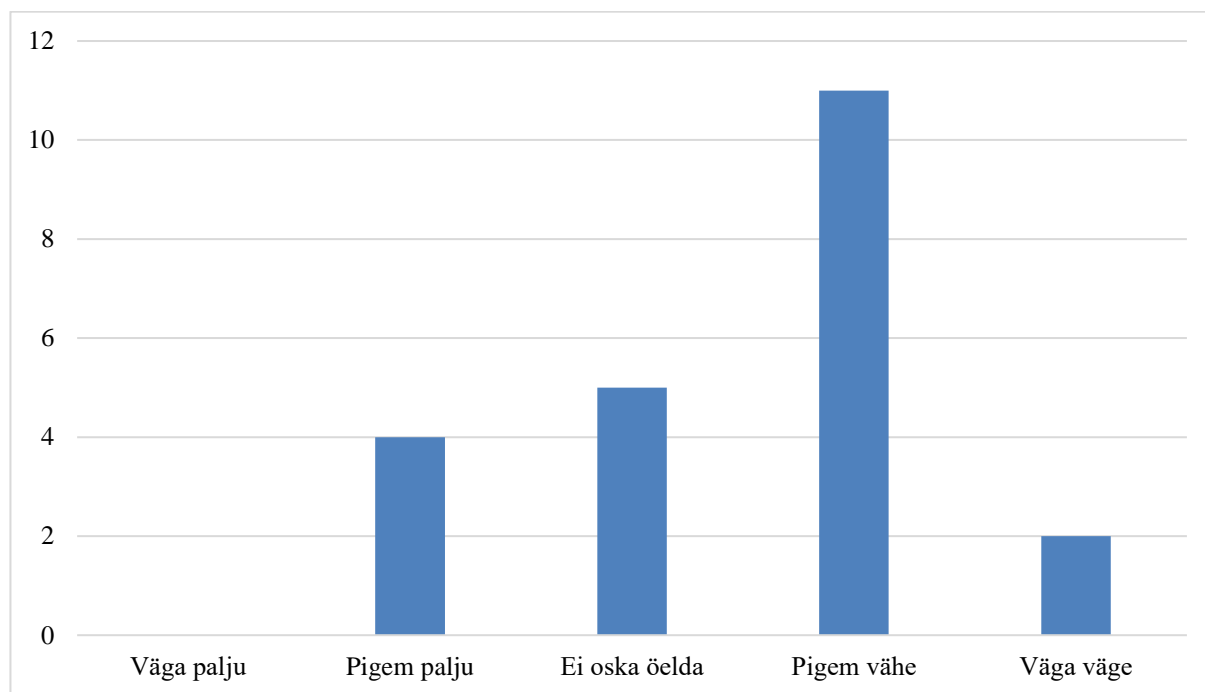
Joonis 13. Lasteaiaõpetajate hinnangud vanasõnade kasutamisele laste kõne arendamiseks.

LISA 11. Väärtused ja sotsiaalsed oskused

Tabel 3. Väärtused ning sotsiaalsed oskused, mida saab vanasõnadega arendada

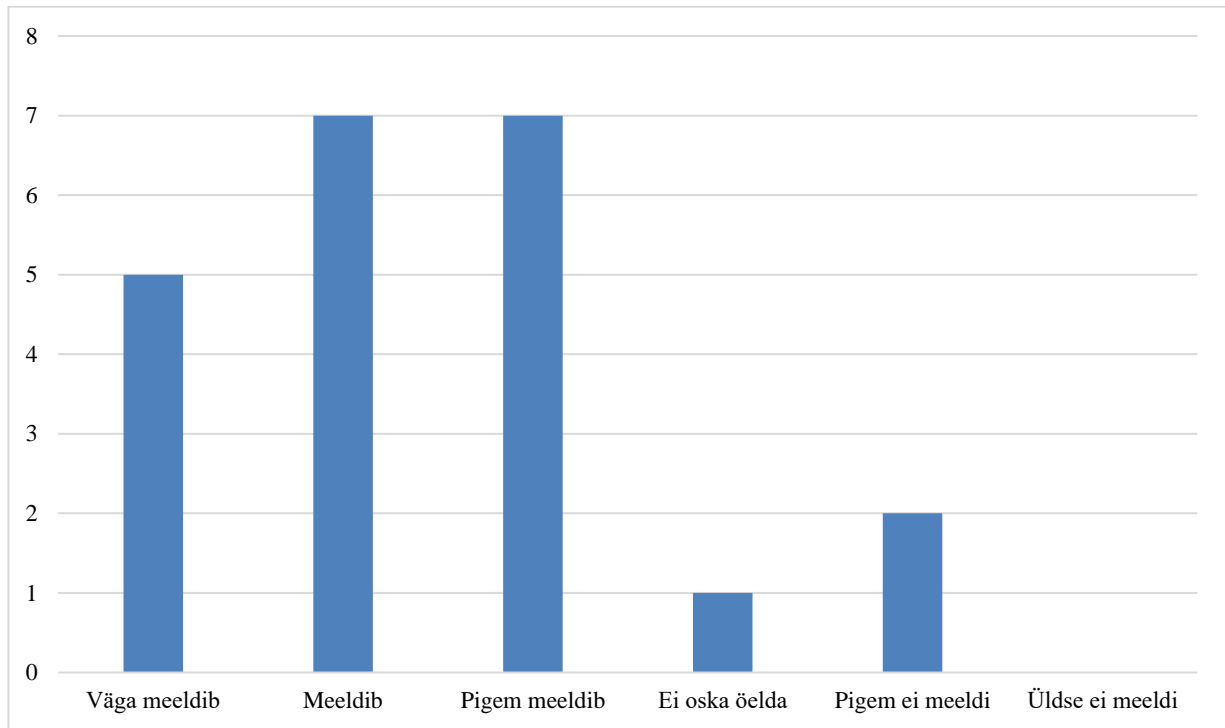
Väärtused ja sotsiaalsed oskused	Esinemissagedus
hoolivus	10
teistest hoolimine ja arusaamine	5
tolerantsus	4
ausus	3
abivalmidus	3
enesejuhtimine	3
sotsiaalne teadlikkus	3
kannatlikkus	2
nutikus	2
julgus	2
teistest lugupidamine	2
iseseisvus	2
suhtlemisoskused ning probleemide lahendamine	2
eneseteadlikkus	2
koostööoskus	1
vastutustunne	1
empaatiavõime	1
lojaalsus	0
otsustusvõime	0
õiglus	0
huumorimeel	0
uhkus	0
läbimõeldud otsuste tegemine igapäevastes situatsioonides	0

LISA 12. Hinnang õppematerjalide mahule

Joonis 15. Õpetajate hinnang lasteaiaaalistele mõeldud õppematerjalide hulgast.

LISA 13. Vanasõnade kasutamine õppe- ja kasvatustegevustes

Joonis 18. Õpetajate hinnang vanasõnade kasutamisesest õppe- ja kasvatustegevustes.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Annabel Rein,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnade rollist ja kasutamisest 6–7-aastaste rühmas põlvamaa lasteaedade näitel,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendajad on Ilona Võik ja Tiia Krass,

(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Annabel Rein

18.05.2021